

14. julija sastanak svih bivših
tolminskih učiteljskih u Ljubljani

ISTRA

V nedjelju 15. julija veliki emigrantski tabor u Grosuplju

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

HITLER PADA, A MUSSOLINI ...?

Ono što se 30. juna dogodilo u Njemačkoj strašno je po svojoj krvavosti, a nedogledno po posljedicama, koje će sigurno imati. To je početak zapadanja hitlerizma i Hitlera. Krvavim ugušenjem urotničke akcije Hitler je započeo krvavo ugušivanje onog pokreta, kojem je on na čelu. Tek godinu i pol je Hitlerov režim vladao u Njemačkoj, a danas se može s pravom govoriti o njegovoj skorajšnjoj likvidaciji. U tom je pokretu došlo do sudbonosnih sukoba, koji su sasvim naravni i sasvim razumljivi. Hitler se je uspeo na vlast na leđima četnaest milijuna Nijemaca, kojima je obećavao velike socijalne reforme, kojima je obećavao ostvarenje jednog programa blizog komunizmu. Ali Hitler se nije oslanjao samo na te gladne, proletarijatske mase i nezadovoljni srednji stalež, nego je, da bi što prije došao do vlasti, sklopio kompromis s velikim kapitalom, s njemačkim veleposjednicima, junkerima i vojskom. Oslonio se na dva sasvim suprotna elementa. Dok je ispočetka moglo da se ide ovim putem, kako je vrijeme odmicalo stanje je postajalo sve nesnošljivije. S desne su pritiskali Hitlera i tražili da bude sasvim njihov i da vrši ono što oni žele, a s lijeve su mase postale nestrpljive i počele su da traže izvršenje obećanja. U jednom momentu velike napetosti, kad se na lijevo počelo opazati traganje, a kad su s desna također počeli da se dižu glasovi, koji nisu bili normalni, Hitler je uzio policiju i vojsku i udružen s tim faktorima udario po onima s lijeve, koji su mu do jučer bili najvjerniji. Ubio je oko 200 vođa svojeg pokreta, najbliže svoje saradnike. Ali time je ubio i — sebe. Hitlerov režim nije dugovjekan. Na lijevo raste nezadovoljstvo strahovitom brzinom. Mase idu u komunizam. Na desno su se baš tim povodom protuhitlerovske struje ojačale, vojska zauzima pozicije, u Njemačkoj nije Hitler više gospodar, nego samo figura, a doktora ne će biti niti to. General Blomberg mnogo je više nego on. Njemački je fašizam bio, dakle, kratkog vijeka.

Tim povodom pitamo se: da li je moguće da se nešto slično dogodi i u Italiji? Zar je talijanski fašizam vječan? Nema li i u Italiji povoda za rušenje fašizma?

Te pomisli javljaju se u svakome kad čita o događajima u Njemačkoj. Ima nešto što veže fašizme. Sudbina jednog fašizma često je u uskoj vezi sa sudbinom onog drugog. Eto, na primjer, baš talijanski i njemački fašizam: da nije bilo Mussolinijevog fašizma ni Hitlerov ne bi bio uspio onako kao što je uspio. Kad je Hitler došao na vlast Mussolinijeva je štampa to slavila kao pobjedu Mussolinijevih ideja. To je bilo u čvršćenje fašističke ideje u svijetu. One ideje, koja je nikla u Rimu... Sad, kad se njemački fašizam ruši, — ruši se i ta rimska politička ideja. Doduše na jednom svom krilu, ali proces rušenja je započeo i ono drugo krilo može da se inficira ili bar da oslabi. Od Hitlerovog uspona Mussolinijev je fašizam živio godinu dana u nekom zanosu, razumljivo je, da je sad, povodom onoga što je dogadjalo u Njemačkoj, u Italiji jaka depresija. U fašističkoj kući leži mrtvac, koji širi stravu. Na mase talijanskog naroda i na fašističke slojeve, koji su hranjeni frazama djelovat će ono što se dogadjalo u Njemačkoj. Mase će opaziti, da fašizam nije ipak tako neoboriva stvar kao što se misli. Njemačka je strašan, ali zamaman primjer za sve one, koji žele da se otresu jednog nasilja. Mussolini sam mora da je zabrinut. On je zaprepašten, jer je za njega njemačka tragedija veliki moralni udarac, a i sa čisto vanjskopolitičkog stajališta je to za njega udarac. Pa tek nedavno je u Veneciji konferirao s Hitlerom i stvarali su velike planove, koji sada propadaju. Naručito mora biti teško Mussoliniju kad čuje da mu predbacuju da je on naputio Hitlera da onako krvavo nastupi protiv Röhma i ostalih. Možda je baš Mussolini, da bi sakrio svoj trag, naredio svom berlinskom ambasadoru, da nekoliko dana prije pokolja priredi svečano primanje u čast Röhma...

Slom njemačkog fašizma — jednom riječju — znači težak udarac i za talijanski fašizam. Da li će se talijanski fašizam na sličan način početi rušiti? Talijanski fašizam imao je malo drugačije uslove postanka, ima nešto drugačije uslove života i pod nešto drugačijim će možda uslovima propasti. Ali ne mnogo drugačijim. I u Italiji mora stvar puknuti na pitanju socijalnom i ekonomskom. Taj sukob ne će možda doći unutar samoga režima. I u Mussolinijevoj stranci postoje dva krila, jedno reakcionarno, koje vodi Starace, a drugo tobože socijalno-sindikalističko, lijevo krilo, koje vodi Rossini, ali niti Rossini ne će riskirati glavu i dobre jaslje. Privredna kriza je u Italiji strahovita, finansijska situacija vrlo loša, to je čak i Mussolini priznao u svom govoru u parlamentu. Njegov će režim, pa i Rossinijeva struja, u kritičnom momentu spašavati ono stanje koje postoji, spašavati

ŠTEVILNE ARETACIJE V NABREŽINI

Trst, jula 1934 (Agis) — Zadnje dni juna so aretirali v Nabrežini in tudi pridržali v zaporu več mladeničev, med njimi tudi Pertota Milana, Pertota Albina, Doria Antona, Burgerja Jo-

sipa, Jordana Martiniša ter še več drugih. Aretirali niso vseh naenkrat, ampak enega za drugim. Osumljeni so protifašističnega rovanja in bodo najbrže predani posebnemu tribunalu.

Fašisti hudo pretepli dva Slovence

Napad na Goloba in Grošlja na cesti Bazovica—Trst

Trst, 6. jula 1934. (Agis). — Na poti Bazovica—Trst so našli dva osnesveščena in okrvavljena človeka, ki so ju takoj odpravili v tržaško bolnico. Oba sta Slovenca, eden Golob je po poklicu zidar, drugi Grošelj pa tovarniški delavec. Po njunih izjavah sta se mudila v Sezani, kjer so imeli pri nekom prijatelju domačo zabavo. Proti mraku sta se peljala z nekim tovarišem na vozu do Bazovice, od koder sta jo mahnila peš v Trst. V Bazovici sta šla še prej nekaj

časa v gostilno, kjer sta srečala gručo tržaških fašistov, od katerih sta tudi enega poznala. Bil je fanatičen nasprotnik Slovencev in jim je večkrat delal neprilike. Ko sta prehodila že precej poti, so planile iz gozda temne postave, ju pobile na tla in odvedle v gozd, kjer so jih potem našli mimoidoči kmetje. Golom in Grošelj sta precej poškodovana in bosta morala ostati nekaj časa v bolnici.

ATENTAT NA ŠEFA STANICE U RIHEMBERGU

Cavalieri je šef »OVRE«

»Istra« je javila, da je počinjen atentat na šefa stanice u Rihembergu. O tom slučaju piše i antifašistički list »Giustizia e Libertà« pa kaže, da je atentat imao politički značaj. Upravitelj željezničke stanice, Cavalieri, bio je aktivni član i jedan od vođa tajne fašističke policije Ovra, pa je kao takav terorizirao domaće stanovništvo, koje nije talijansko i čak denuncirao činovni-

ke Talijane, koji su sa tamošnjim stanovništvom humano postupali. Cavalieri je teško ranjen metcima iz revolvera koji su ispaljeni kroz prozor njegove kancelarije, dok je on stajao za pisaćim stolom. Ranjenik je prevezen u bolnicu i njegovo je stanje teško. I pored toga što je mnogo lica pohapšeno atentator se još nije mogao pronaći.

V TRSTU ARETIRANIH OSEM SLOVENSKIH DELAVCEV

Pri njih so našli antifašistične letake

Trst, 6. jula 1934 (Agis). — Dne 5. jula so v Trstu aretirali okrog 16 delavcev, med katerimi je bilo osem Slovencev. Pri njih so našli antifašistične letake v italijanskem in slovenskem jeziku, ki so pozivali na nasilen upor protiv fašističnemu režimu.

Proti njim je zbrala policija zelo hude obtožbe in bodo najbrže obćutno kaznovani. Skupino je ovađil neki njihov bivši tovariš, ki so ga radi nepoštenosti izključili iz svojih vrst. Da se nad njimi maščuje, se je poslužil denuncijacije. Većina aretirancev je brezposelni.

DJECA IZ DALMACIJE idu i ove godine na ljetovanje u talijanske fašističke kolonije

Trst, jula 1934. Kao i dosadanjih godina i ove godine fašistička vlada sakuplja po inostranstvu djecu Talijana i renegata, pa ih šalje u ljetne kolonije za balile, gdje se par mjeseci odgajaju u fašističkom vojničkom duhu i u mržnji prema državama u kojima žive. Kako javlja »Giornale d'Italia« od 5. o. m. j. u jugoslovenske Dalmacije dignuto je ove godine 250 djece za te kolonije. Dne 4. jula prošlo je 250 djece kroz Zadar, iz Splita, Šibenika, Dubrovnika, Trogira, Korčule, Hvara, itd. Tu djecu »Giornale d'Italia« nazivlje otvoreno »balla« i »piccole Italiane«, ma da je poznato, da javno te organizacije u Jugoslaviji ne postoje, pa to znači, da se podržavaju tajno. U Zadru su balile i »piccole Italiane« iz »neoslobodjene Dalmacije« posjetili fašističke organizacije. Na odlasku iz Zadra fašistički sekretar je prošao mimo razvrstanih četa malih dalmatinaca i pritom je navodno priredjena živa manifestacija za Ducea. Mali Dalmatinci poslani su u ko-

loniju u Bardonecchiji, a Dalmatinke u koloniju Fiera di Primiero. Djeca su praćena od učitelja talijanskih škola u Dalmaciji pod Jugoslavijom. Odijeljeno se se od ostalih jedan broj »avangardista« to znači odraslih dalmatinskih dječaka, koji su upućeni u Rim, gdje će biti podučavani u jednom tečaju za vodje centurija.

Tako javlja »Giornale d'Italia«. Sve je to i suviše značajno i jasno, da bi trebalo išta nadodavati. Kod svega toga mi se sjećamo samo na stanje naše omladine u Julijskoj Krajini. Ne da se uopće zamisliti, da bi talijanska vlada dozvolila da grupe naše slavenske djece iz Julijske Krajine idu na ljetovanje u Jugoslaviju, a kamo li da idu u Jugoslaviju na vojne vježbe i u tečajeve za neke »capicenturiale«, da se odgajaju za borbu protiv Italije. Jer stvarno ta dalmatinska djeca u Italiji će se odgajati samo za borbu, eventualno i rat, protiv Jugoslavije u kojoj žive.

Počastitev renegata Cerkvenika

Veliko slavnost si je zopet zamislio režim na našem Krasu. V nedjelju 8. t. m. so se zbrali v Dutovljah topničarji, da prisostvuju ustanovitvi sekcije rezervnih topničarjev, ki si je nadela ime po znanem Jožefu Cerkveniku, kateri je bil 1928 od neznane

roke ubit kot eden prvih kraških renegatov, ki je pristopil k fašistom. Prišel je tudi zloglasni tržaški prefekt Tiengo in sploh vsi fašistični tlačitelji našega ljudstva iz Trsta. Res poseben okus imajo Lahli, da svoja društva ovekovečnejšo s takimi imeni!

vat će liru, spašavati će veliki kapital, spašavati će veliku industriju. Jer time spašavaju izvore svoje brutalne snage nad masama. Pritisnuti će se mase, koje su već strahom pritisnute, i jednoga će dana doći do revolucije. Taj dan nije daleko. To je put Mussolinijevog sloma. Razumije se, da će Hitlerov slom moralno djelovati na ubrzanje procesa u Italiji.

Da bi pak u odlučnom momentu moglo doći i do sukoba u samom Mussolinijevom krugu, da bi pritom moglo doći do pokušaja kakvi su se dogodili sada u Njemačkoj — to je moguće. Mogli bi tada iskrsnuti svi

oni sukobi, koji su se posljednjih godina javljali između Mussolinija i Balba, Turatija, Farinaccija itd. To bi samo olakšalo revoluciju, koju će dignuti ugnjetavane mase.

U tim je masama raspoloženje već danas vrlo napeto. Mi u našem listu registriramo tek manji broj incidenata i demonstracija nezadovoljnih, koje govore o revolucionarnom raspoloženju u Italiji. Svakog dana se u Italiji takovi incidenti događaju. I ne treba to organizovati. To iz naroda samog izbija protest, koji će jednog dana izbiti kao erupcija u revoluciju.

Mussolini je dozvolio, da se djeca u južnom Tirolu smiju četiri sata tjedno u privatnim tečajevima učiti njemački jezik. Za ta sumnjiva četiri sata Dollfuss se je odrekao Južnog Tirola...

Obćinski uradnik otpušćen radi slovenske govornice

Gorica, jula 1934 (Agis). — Tukajšnja mestna občina ima med svojim uradničkim osobljem tudi nekaj belih vran — namreč takih, ki umejo slovenski jezik. Zgodilo se je, da je prišla na mestni urad neka kmečka ženica, ki se je obrnila do službujoćega uradnika radi informacij. Ker ni znala ženica niti besedice italijansćine, je bil uradnik prisiljen govoriti z njo v uradu slovensko. S tem se je hudo pregrešil, kajti že v mesec, t. j. 1. jula je doblil odlok, da je otpušćen radi »nezanesljivosti«.

ITALIJA KRŠI MEDJUNARODNE KONVENCIJE

Za jugoslovenske državljane nema više posla u Italiji.

Suša k, jula 1934. — Ovih su dana talijanske vlasti uvele na granici jedan novi postupak. Karabinjeri naime na mostu i kod granice kod Zameta pitaju svakoga onoga koji prelazi granicu (na talijansku stranu) pošto dolazi preko. Ako netko kaže da ide na posao smjesta mu ponište putnicu. To znači ni jedan jugoslovenski državljani koji stanuje u Jugoslaviji ne može više biti uposlen na talijanskom teritoriju. Mislimo, da to nije u duhu Nettunskih i drugih konvencija. Sto čekaju jugoslovenske vlasti, da ne poduzmu slične korake. Zar možda imademo mi manje prava na to nego oni. Možda bi bilo dobro, da naše vlasti uzmu istu metodu, pa bi se na taj način riješile raznih tipova, koji jedu mnogima našima kruh.

Na gorićkom sudu dogodilo se čudo

OSUDJEN JE ONAJ, KO JE TUŽIO DRUGOGA DA JE IZ JUGOSLAVIJE PROKRIUMČARIO RAKIJU I PUŠKU

Gorica, jula 1934. — Pred ovdašnjim sudom osuđjen je na 2 godine i pol zatvora neki Luigi Secoli, star 51 godinu, koji stanuje u Kobaridu, zato jer je oklevetao putem tužbe podnesene kr. prokuratoru Simona Hrasta, da je navodno prokriumčario iz Jugoslavije nešto rakije i — pušku. Ta osuda doista začudjuje. U ovakvim slučajevima fašistički sudovi obično prihvaćaju klevetu i postupaju najstrože i bez mnogo dokaza protiv onoga, ko je oklevetan.

PROCESI PROTIV ANTIFAŠISTA U ITALIJI

Trst, jula 1934. — Pred izvanrednim tribunalom za zaštitu države provedena je rasprava protiv 16 antifašista iz Bologne i okolice, optuženih, da su organizirali tajna antifašistička društva i provodili antifašističku propagandu. Glavni optuženi Mazzza osuđjen je na 10 godina, a ostala 15-storica na kaznu zatvora od 2 do 6 godina.

»GIUSTIZIA E LIBERTÀ« O POŽARU FASISTIČKOG DOMA NA PROSEKU.

Posljednji broj antifašističkog lista »Giustizia e Libertà« piše: U Proseku, nedaleko od Trsta, ovih dana je podmetnuta vatra u zgradu tamnošnjeg fašističkog doma. Požarnici su na vrijeme uspjeli da ugase požar, ali je materijalna šteta dosta velika. Policija je u vezi sa ovim požarom pohapsila neka lica koja su nepoćudna tamošnjim fašistima.

DA LI ĆE FAŠIZAM DOSKORA PASTI?

Napisao: GUGLIELMO FERRERO

Italija je od 1915 do danas izgubila tri četvrtine svoga bogatstva. To je konstatovalo u jednoj službenoj izjavi šefa vlade pred parlamentom. To je propast za moju nesretnu domovinu. Ali ova ruina još nije najveća nesreća koja je nju zadesila. Ekonomski propast pogoršana je nemogućnošću da se nadje lijek toj situaciji.

To je tačka na koju bi zemlje koje se dave fašizmu trebale da obrate svoju pažnju. Jer ta tragična nemogućnost je djelo današnjeg režima, koji je nametnut Italiji 1922 godine.

Jedna vlada, koja je poslije jedanaest godina apsolutne i nekontrolirane vlasti primorana da prizna da su išezle tri četvrtine narodnog bogatstva, priznala je svoj totalni i konačni neuspjeh. Nema više šta da se očekuje od nje; trebalo bi da ona bude zamijenjena jednom vladom koja je sposobna da uspostavi nacionalno bogatstvo. Ljudi koji bi se mogli prihvatiti toga herojskog posla postoje u Italiji. Ali mogućnost da ti ljudi budu pozvani da zamijene sadašnju vladu normalnim putem, ne revolucionarnim, onako kako se to čini u civilizovanim zemljama, postoji samo u teoriji. Eto zašto se Italija danas nalazi u najstrašnijem momentu svoje historije.

U teoriji, ponavljam to, ta mogućnost još postoji. Kralj ima pravnu i političku vlast da, kada hoće, promijeni vladu. Desetina se čisto da se začuđe moji prijatelji u inostranstvu, kada im kažem da je fašizam samo vraćanje apsolutnoj monarhiji od 1815. Niko ne zna da je jedan zakon, koji je donijet 1927, oslobodio kralja obaveze da potpisuje dekret o ostavci vlade, dajući mu ujedno ovlaštenje da taj dekret potpiše šef nove vlade, to jest ministar koji će zamijeniti šefa vlade u ostavci. Kralj Italije može sada kad god hoće smijeniti šefa vlade, a da ga prethodno i ne obavijesti o tome; on ima samo da pozove njegovog nasljednika i da mu naloži da potpiše dekret kojim se smjenjuje njegov prethodnik. To je u svojoj potpunosti apsolutna vlast od 1815.

Pravnoj vlasti dodaje se politička vlast, bez koje bi kraljevski autoritet bio samo nominalan. Neosporno kralj komanduje vojskom. Trebalo bi ne znati šta je to jedna stara apsolutna ili polu-apsolutna monarhija, pa pretpostaviti da bi vojska odbila da maršira onoga dana kada bi trebalo da pomogne jednu operaciju te vrste, a koja je sasvim legalna.

Teškoća je uostalom u situaciji koja je stvorena za jedanaest godina autoritarne vlade. Poslije jedanaest godina ove vlade, nema više u Italiji ni političkih partija, ni parlamentarnog ljudstva, ni štampe. Birokracija, izopćena duhom partije i neodgovornosti, izgubila je sve vrline koje su bile učinite solidnim osloncem jedinstvenosti: naročito integritet i odanost. Omladina nije, kao što se to misli, zadojena fašističkim duhom, već tone u jedno strašno neznanje i potpunu ravnodušnost prema velikim javnim interesima. Izuzev zanata ili ma kakve profesije koja je potrebna da se zaradjuje malo novca, ona se bavi samo sportom.

Javni duh je potpuno atrofiran. Sita svega, očajna, zemlja misli samo na to da živi iz dana u dan i ne vjeruje više ni u šta. Francuzi se po nekad čude neprijateljsku protiv njih, talijanski narod je ljut više ili manje na cio svijet. Svjetski rat je bio jedna od najvećih katastrofa u njegovoj historiji: on je izgubio skoro sve bogatstvo koje je bio nagomilao i ono malo slobode koju je bio osvojio u devetnaestom vijeku: treba li se čuditi ako tolike nesreće remete vrednu njegovog rasudjivanja?

Inteligentnih i pametnih ljudi, koji su ozbiljno odani svojoj zemlji, ima još u Italiji. Ali oni su raspršeni. Jedan dio živi u inostranstvu. Kako bi kralj mogao da ih skupi, da ih udruži i da im preda vlast na način koji je do sadašnjeg režima prakticiran? Na koju bi snagu mogli računati ti ljudi za rješavanje tolikih nerješivih problema? Pomišlja li se šta bi značilo za te inteligentne, ozbiljne i odane ljude, koji žele da služe državi a ne da iskorišćuju vlast, — da preuzmu upravu jedne zemlje koja, sa tri četvrtine smanjenim bogatstvom, treba da podmiruje više nego udvostručene javne ras-hode.

Državni budžet i njegov deficit dovoljni su da izazovu vrtoglavicu i kod najsolidnijih umova. O dugovima i deficitu države objavljuju se s vremena na vrijeme zaprepastujuće cifre. Ali istina je da niko ne zna ni koliko je stvarno deficit ni koliko su dugovi.

Koliko su, na primjer, porasli neregularni računi iz prethodnih godina? Računa se da ih ima 30, 40 ili 60 milijardi, pa čak i više. Jedan veoma kompetentan čovjek rekao mi je prije nekoliko nedjelja da se to neće nikada znati. Kontabilitet je toliko maglovit, da ni jedan finansijski genij nikad neće uspjati da ga rasvijeli.

Situacija je bezizlazna. Pa ipak, jedan narod ne može nastaviti beskonačno da se osiromašuje u korist države, koja postaje sve više nezahvaljiva i rasipnička. Kontradikcija će morati u jednom momentu da se riješi na jedan ili na drugi način. Zbog toga vjerujem da Evropa ide u susret tragičnim iznenađenjima i neočekivanim događajima. Situacija u kojoj se nalazi Italija nema presedana u historiji. U jednoj manje ozbiljnoj formi ta situacija vlada i u drugim zemljama, u Njemačkoj, na primjer. Ona će, za godinu ili dvije, postati svuda isto tako oštra kao što je u Italiji. Pošto je Zapad zaronio u jedno takvo nesvjesno stanje, da ne primjećuje ništa, sami događaji će ga trgnuti iz te njegove umrtvlje-

Tekst naredbe o privatnoj poduci njemačkog jezika u Južnom Tirolu

Zemaljski školski ured u Trientu (»R. Proveditorato agli Studi di Trento«) koji je nadležan za provinciju Bozen i Trient, izdao je pod brojem 5711 B, 26 slijedeće:

»Odredbe o privatnim školama i tečajevima za poduku njemačkog jezika učenicima pučkih škola u provinciji Bozen«.

»Kraljevski zemaljski upravitelj škola u Trientu

nakon uvida u tekst zakona i pravne odredbe o poduci u pučkim školama, produžnim školama i nadoknadnim školama, koje su kraljevskim dekretom od 5 februara 1928 broj 577 odobrene;

nakon uvida u općeniti reglement o pučkim školama, koji je odobren kraljevskim dekretom od 26 aprila 1928 br. 1927;

nakon ustanovljenja potrebe da se pomoću objašnjavajućih i upotpunjujućih odredaba objasne odredbe važećeg zakona i reglementa o privatnoj školi u pučkim školama obzirom na naročite potrebe poglavito stanovnika područja provincije Bozen, koji govore njemačkim jezikom, da bi se time mogla davati privatna poduka toga jezika u okviru općih smjernica, prema kojima se ravna red za javne pučke škole i u potpunosti saglasnosti sa ciljem, koji vodi djelovanje organa odredjenih za nacionalni odgoj;

određuje:

Član 1. Na području provincije Bozen mogu se ustanoviti privatne škole ili tečajevi za učenje njemačkog jezika za djecu, koja su školski obveznici i posjećuju zakonom dozvoljene privatne pučke škole pod uvjetom da dotični satovi i nastavni planovi ne smetaju redovno i potrebno funkcioniranje spomenutih pučkih škola.

Član 2. Održavajući odredbe slijedećih članova mogu škole i tečajevi po članu 1 biti ustanovljene od talijanskih državljana, koje će biti dozvoljene u smislu izjednačujućeg teksta zakona i pravnih odredaba o poduci u pučkim školama, produžnim školama i nadopunbenim školama, koje su odobrene kraljevskim dekretom od 5 februara 1928 br. 577 i koji imaju sve preduvjete da mogu biti izabrani za upravu javne pučke škole i koje su istodobno u posjedu potrebnog naslova koji dokazuju zakonsku i moralnu sposobnost. Svjedočba zrelosti koje klasične ili tehničke srednje škole vrijedi kao naslov za osposobljenje.

Uz iste uslove dobivaju isto pravo i talijanska društva koja su u smislu državnih zakona dobila zakonsko priznanje.

Član 3. Poduka u privatnim školama i tečajevima po članu 1 ne može tjedno trajati više od 4 sata.

U smislu slijedećeg člana 5 nadležnim školskim vlastima naukovni i satni red za dobivanje dozvole spomenutih škola i tečajeva moraju biti izradjeni do u pojedinosti i moraju sadržavati navod učenika i drugih pisanih (tiskanih, na mašini pisanih ili rukom pisanih) pomoćnih učila, koja će biti upotrebljena kod obuke u gorespomenutim školama i tečajevima i koja će bilo ma kako biti upotrebljavana kao naučno pomagalo.

Član 4. Za škole i tečajeve prema predjašnjim članovima mogu građani ili korporacije koje ih osnivaju angažovati i druge učitelje, koji imaju isti naslov i moraju ispunjavati uvjete koje traži član 2. Oni u svakom slučaju moraju dokazati puno poznavanje talijanskog jezika.

Član 5. Da bi dobili dozvolu za ustanovljenje škola ili tečajeva u smislu predjašnjih članova moraju zainteresirani nadležnom kr. inspektorju škola najmanje dva mjeseca prije početka poduke podnijeti molbu na taksiranom papiru i tu navesti određene prostorije za poduku i priložiti slijedeće dokumente onih osoba, koje traže odobrenje za osnivanje škole ili tečaja kao i dokumente, koji se odnose na osobe koje će eventualno biti predložene kao nastavnici:

a) krsni list, domovnicu o talijanskom državljanstvu, svjedočbu ponašanja, svjedočbu o zdravlju, negativni kazneni certifikat i jednu fotografiju sa propisno legaliziranim potpisom;

b) Svjedočbu o sposobnosti učiteljevanja ili o drugim naukovnim naslovima;

c) Potvrdu općinskog liječnika o tome, da za školu ili za tečaj određene prostorije odgovaraju i da su zdrave;

d) Prema odredbama člana 3 izradjen naukovni i satni red.

O zaključku o molbi za otvaranje gorespomenutih škola ili tečajeva izvješćuje zemaljski školski inspektor kr. zemaljskog školskog upravitelja.

U slučaju da se ustanovi da su potrebne dodatne informacije, inspektor može zahtijevati dodatne dokumente i obavljati dodatne poslove.

Jedno manje revolucionarno rješenje bilo bi još, u Italiji, jedna jaka inicijativa Krunice. Kralj, kao što sam rekao, ne može više ništa učiniti u ustavnoj formi radi pripreme za vraćanje jednom podnošljivom režimu razuma i slobode. Snage na koje bi on tre-

Ako li je molba za otvorenje škole ili tečaja podnesena od koje korporacije ili od propisano konstituisanog društva, mora biti potpisana od predsjednika te korporacije ili društva i priloženi dokumenti imaju se ticati samo nastavnika, koji su angažovani za školu ili tečaj. Molbi se ima priložiti ili original ili ovjereni prepis dokumenta iz koga će se vidjeti uredno konstituisanje korporacije ili društva.

Član 7. Nadzor nad privatnim školama ili tečajevima u smislu predjašnjih članova prileži prema postojećim zakonima kr. školskom inspektorju dotičnoga sresa, u kojem su imenovane škole ili tečajevi uspostavljeni, izričito naročitim inspekcijama, koje će kr. zemaljski školski upravitelj svojevrijedno (sam od sebe) naći shodnim da odredi.

Kr. sreski školski nadzornik može napred imenovane privatne škole i tečajeve svakodobno inspicirati, da bi mogao ustanoviti njihovo djelovanje, te može u njima djelujući nastavnicima podjeljivati instrukcije, savjete i naloge, koje će naći potrebnim, kod čega može ako nadje za valjano, ustanoviti protokole o posjetima ili informacione izvještaje, isto takove kako je to propisano za javne škole, s obavezom da inspicirani nastavnici i imaoći dozvole za podignuće te škole ili tečaja supotpisu te spise, kod čega supotpisnici mogu staviti eventualne primjetbe.

Član 8. Kr. sreski školski nadzornik može u hitnim slučajevima i u očekivanju mjera koje su u djelokrugu kr. zemaljskog školskog ureda, kojemu odmah ima da izvjesti, odrediti predbežno zatvaranje škole ili tečaja u slučajevima kad se ne bi obdržavali gore spomenuti uslovi za otvaranje i uopće ako bi djelovanje škole ili tečaja pokazalo se kao suprotno interesima javne škole ili bi bilo nespojivo sa uređenjem države i sa općim političkim smjernicama vlade.

Član 9. Kraljevski školski inspektor može nakon saslušanja nastavnika javne škole, koja biva posjećena na temelju školskog zakona od učenika koji su zapisani u gorespomenutim školama ili tečajevima da zabrani tim učenicima daljnji posjet tih privatnih škola ili tečajeva, ako spomenuti učenici zbog radnog preopterećenja uslijed posjeta spomenutih privatnih škola ili tečajeva ne bi mogli zadovoljavati u svladavanju naučnog materijala.

Član 10. Protiv odredaba u smislu predidućih članaka 5, 8 i 9 izdanih od nadležnog kr. školskog inspektora mogu se interesenti žaliti unutar 30 dana od dana saopćenja napadnute odredbe na kr. zemaljskog školskog upravitelja.

V Idriji so odpravili slovensko cerkveno petje

Rudarski praznik prepovedan

Gorica, junija, 1934 (Agis) — Da se res dosledno izjava fašistično nasilje nad vsem, kar ni italijanskega, se opazja tudi v Idriji. Ko so se pred praznikom sv. Rešnjega Telesa vršile vse priprave, da se čim dostojnejše in slovesnejše izvrši procesija, so fašisti iz Idrije delali na vse pretege, da bi preprečili slovensko petje. Ze vsi vrsto let se vršijo procesije s prepevanjem slovenskih nabožnih pesmi, kar je posebno fašistom zelo neprijetno. Tako sta se znani politični tajnik Mutto in ing. Ricci odpravila k dekanu, da bi ga prisilila, da bi prepovedal slovensko petje. Toda s tem se niso zadovoljili ter so še naprej šikanirali dekana. V vsej naglici so ga poklicali, da se mora nujno zgledati na uradu »Pubblica sicurezza« in mu zopet žugali in dajali prepovedi. Na žalost se je to tudi zgodilo. Petja na

procesijo ni bilo skoro nič, le nekaj so zapeli pri blagoslovu.

22. junija pa je bil tradicionalni idrijski rudarski praznik, obletnica odkritja glavne živosrebrne žile, to kar je razširilo sloves idrijskega mesta po vsem svetu. Tega dne je v Idriji največji praznik s procesijo. Vsako leto so pri procesiji nastopile tudi belo oblečene deklice, katerih je bilo tudi čez sto. Letos pa je vse to odpadlo.

Domačini so bili za to zelo razburjeni. Istega dne je bila stara tradicionalna rudarska veselica. Te se je udeležilo jako malo domačinov, bilo je prisotnih le nekaj Italijanov, ki so zaposleni pri idrijskem rudniku. Domačine je to vmešavanje v stare tradicionalne običaje zelo vznemirilo.

V procesiji v Ledinah na dan sv. Janeza je bilo prepovedano moliti slovenski

Ze staro izročilo govori o prošnji procesije v Ledinah na dan sv. Janeza, 24 junija. Tudi letos so prosili dovoljenje za procesijo. Fašistična oblastva so procesijo odobrila, toda s pripombo, da se med procesijo ne sme peti slovenski! Procesija se je vršila in bogve po kolikih stotletjih se je zgodilo, da ni bilo med to procesijo slišati več slovenske nabožne pesmi. Takšna je verska

svoboda pod fašistično Italijo! Toda to še ni bilo dovolj. Orožniki so prekinili vernike, ko so molili v slovenskem jeziku in prepovedali moliti slovenski! Ljudstvo se je razburilo do skrajnosti. Še čudno, da ni prišlo do hujšega incidenta in do prelivanja krvi. Ubogi ljudje! Stiska in strašna beda, prava lakota jih tare in še niti moliti ne smejo več! — (»Slovenec«)

Ajdovščina dobila italijanskega župnika

Gorica, 25. junija 1934. (Agis.) Fašisti so izgnali iz Ajdovščine župnika Fona. To je namreč zasluga in delo Italijana in baliljskega kateheta Tagnina, ki ga je po-

slal lansko leto v Ajdovščino nadškofijski administrator Sirotti. Na Fonovo mesto pa je te dni prišel nov župnik Dorbolo, ki je bil do sedaj župnik v Stolbenku v Beneški Sloveniji. Ta je pa znan kot fašistični župnik in je bil svoj čas zaradi denunciacij

Naslednik župnika Fona je Italijan. Proti duhovnim sobratom že pred cerkvenim sodiščem. V nedeljo 24. t. m. pa je bilo slovesno ustoličenje novodošlega župnika, ki ga ni prebivalstvo, kljub temu, da se proti njemu zelo prijazno obnaša, govori slovensko in trdi, da si ni predstavljaj da bo naletel na tako dobre ljudi, prav nič veselo. Saj jim je dobro znano, da je Dorbolo župnik fašističnega režima in zagrižen sovražnik Slovencev.

Protizakonito zapostavljanje zidarjev iz Renč

Renški zidarji visoko cenjeni v tujini —
odpušeni v Ajdovščini, ker pravijo
Italijani da »ne znajo delati«.

Gorica, julija 1934 (Agis). — Zidarji iz Renč so znani tudi izven mej svoje ožje domovine zaradi vestnega in točnega zidarskega dela, posebno pa na Goriskem in Tržaškem. Hodili so tudi v tuje kraje s trebuhom za kruhom. Te, ki so hodili v tujino ločimo pravzaprav v dve skupini: v sezonske delavce in v izseljence. Prvih je največ in ti so navadno delali v tujini po nekaj mesecev, posebno poleti in spomladi, nakar so se v začetku zime ali že prej vračali domov, kjer so opravljali v prostem času kmetijska opravila na svojih domačijah. Izseljencev je bilo pred vojno le malo. Po vojni pa se je njihovo število znatno povečalo. Veliko se jih je naselilo za stalno v Argentini, kjer so se še edino lahko naselili, ker so Zružene države kaj kmalu ustavile dotok tujcev. Sicer pa se jim v Argentini ni slabo godilo, ker so se tam zidala velika mesta in je bilo dovolj dela. Manjša števila se jih je izselilo v Francijo, a le malenkost v druge države. Sezonski delavci so prihajali že pred vojno na Kranjsko in druge tedanje dežele, kjer so jih zaradi njih pridnosti zelo spoštovali. Renški zidar je dobil povsod delo, kamor je šel in povsod so ga radi sprejeli. Ko je končala svetovna vojna je bilo precej dela na Goriskem in drugod, kjer je svetovna vihra razdejala domove tisočim in tisočim. Polagoma se je skoro vse pozidalo in mnogo renških zidarjev se je odpravilo drugam. Mnogo jih je šlo v Jugoslavijo, posebno v Ljubljano, Zagreb, Beograd. Veliko pa se jih je podalo še dalje. Že pred vojno so hodili v Švico in Nemčijo, kamor so hodili tudi po vojni. Takrat se je v tujini dobro zasluzilo, ker je bila še dobra konjunktura. Toda nastopila je doba svetovne krize. Delo v tujih deželah je začelo pojemati. Vedno več renških zidarjev je ostajalo doma. Zato so začeli iskati dela v svoji okolici na Vipavskem in Goriskem, da so tako preživljali vsaj svoje družine.

Tako zidajo sedaj vojašnice v Ajdovščini in pri Vipavi. Delajo jih neke tvrdke iz Napolija. Te tvrdke so tudi vzele na delo le delavce iz Napolija. Po dolgem moledovanju pa tudi nekaj domačinov. Pripomniti je treba, da so domači zidarji pri teh delih popolnoma zapostavljeni. V Italiji je namreč zakon, po katerem se morajo najprej zaposliti pri delih v provinci delavci iz iste province. Če so pa ti že zaposleni, se morajo zaposliti delavci iz najbližjih pokrajin in nato oddaljenih. Tega seveda pristojne oblasti nikakor ne morejo upoštevati.

Že večkrat smo pisali, da se pri nas zaposlujejo delavci iz »regna«, čeprav je vse polno domačih ki sede doma prekrižanih rok. Pa še druga veliko večja krivica se je zgodila domačim zidarjem. Po nekaj dnevih so te domače zidarje, kar na lepem odpustili iz dela in jim »lepo« povedali, da za delo niso zmožni! Renški zidarji, ki so delali v Švici in drugod in kjer še sedaj delajo, so tam zelo spoštovani zaradi svojega vestnega zidarskega dela. Če ne bi znali delati, to kar zahteva njihov stan, bi jih gotovo ne sprejela tujina na svoja dela. Za izobrazbo renških zidarjev je bila že prej v Renčah obrtna šola. Torej vse to popolnoma izključuje sumnjo, da ne znajo delati. Zraven tega pa se še domače delavce protizakonito zapostavlja in se daje prednost favoriziranim delavcem iz »regna«.

Iz vsega tega je razvidno, da za domačine Jugoslovane zakoni ne veljajo.

Naši ljudje so po njihovem mišljenju manj vredni zato ni dvoma, da jih hočejo fašisti ne le narodno, ampak tudi in pa predvsem gospodarsko uničiti.

ARETACIJE U IDRIJI

Jedan prijatelj nam piše na temelju informacija, koje je dobio iz Idrije, da su tamo bila aretirana tri brata Didića, a pored onih, koje smo citirali u našem listu bio je aretiran i elektrarnar Kogovšek. Nadalje nam u tom pismu piše, da u Idriji i okolici pritišću sve strože svećenstvo. Čitavo pučanstvo živi u stalnoj napetosti. — Naročito impresivnu veliki ratni radovi. Iz Idrije na Kojsko grade cestu. Isto tako grade cestu po Čekovniku i ta će cesta spajati Gornju Tribušu s Idrijom.

S FAŠISTOM SE JE STEPEL...

Gorica, 3. julija 1934. (Agis). — Dne 2. julija je prišlo v gostilni »Al Cavallino« do pretepa med nekim slovenskim delavcem in nekim milicnikom. Sporekla sta se zgolj radi osebnega sovraštva, ki sta ga že dalj časa gojila med seboj, dokler ni ob dana priliki v gostilni izbruhnilo na dan. Seveda je bila takoj zraven policija, ki pa je aretirala samo delavca, čeprav so prisotni izjavili, da je prišel pretep milicnik, ki je na nesramen način silil v njega in ga psoval s »ščavo« in slično.

DROBIŽ

V Juljski Krajini nameravajo prirediti v 40 krajih kmetijske tečaje. (Agis).

ANTIFAŠISTIČKI NEMIRI U ITALIJI

Krvavi sukobi policije i radnika — Čak i fašisti demonstriraju
protiv režima — Vojska je spremna

List talijanskih antifašista »Giustizia e Libertà« javlja da je u nekoliko mjesta Južne Italije došlo do antifašističkih demonstracija u kojima su uzeli učešća većinom radnici i seljaci. Demonstrantima su se u nekim mjestima priključili i neki članovi fašističke stranke i fašističke milicije koji su razjareni postupcima tamošnjih fašističkih vođa. Nezadovoljstvo stanovništva je sve jače zbog teških privrednih prilika u zemlji. Vlasti su preduzele energične mjere da se demonstracije ne ponove. U nekim garnizonima Južne Italije vojska je

spremna u kasarnama da u svakom momentu interveniše.

List donosi vijest jedne obavještajne agencije da su u mjestu Noto izbile antifašističke demonstracije, i da je pri tome došlo do krvavih sukoba između demonstranata i policije. Ove demonstracije fašistička štampa je prikazala kao sukob između policije i jedne grupe razbojnika koji su pokušali da opljačkaju manastir San Corado kod mjesta Noto. U sukobu su teško ranjeni policijski komesar Carta i dva demonstranta.

4 kilograma brašna kao nadnica na gradnji cesta na Labinštini

Labin, jula 1934. Kao što se po cijeloj Istri, a pogotovo prema jugoslovenskoj granici prave strateške ceste, tako isto se radi i u našim stranama. Već dulje vremena se gradi cesta iz Plominia preko Strmca. Na tim radovima uposljeni su razumije se mnogi talijanski radnici. Uz njih je zaposleno nešto malo naših. Razumije se da naši nisu dobro gledani. Razliku, koju prave između jednih i drugih vidimo i kod samog isplaćivanja. Dok je talijanski radnik dobro plaćen u novcu, naši su radnici dobivali ispočetka kao nadnicu po 1 litru, 1 kg pašte i 3 kg brašna, a sada je i ta nadnica smanjena. Ukinuta je i 1 lira i kilogram pašte, a svaki radnik dobiva sada samo 4 kilograma brašna. Držimo, da tu nisu čisti računi. Da nisu to brašno i pašta bili namijenjeni za bivšu izbornu propagandu.

NAŠE VASI PROPADAJU.

Kolektivna dražba živine u Šembijah. St. Peter na Krasu, 23. junija 1934. (Agis). — V Šembijah pri Knežaku se je 4. t. m. vršila dražba. Izterjevalci su prišli u vas, da bi prodali zarubljeno živino. Tako bi prišla na prodaj vsa živina šembijških posestnikov razen petih gospodarjev. Na vasi pa so se zbrale žene s otroci, ki so s kričanjem, vpitjem in jokom primorale izterjevalce da so odšli iz vasi.

UNICEVANJE MALIH TRGOVCEV

Gorica, julija 1934. (Agis). — Pred kratkim so znižali državnim uradnikom plačo od 6 do 12 od sto, privatnim uslužbencem pa od 7 do 10%. Obenem s tem ukrepom je bil izdan ukaz, s katerim morajo vsi mali trgovci znižati cene na drobno za približno 10%. Ta ukrep je silno vznemiril malega trgovca. Kajti kdor se kolikor toliko spozna na italijanske gospodarske razmere, posebno še na trgovske, lahko popolnoma opraviči to nezadovoljstvo. Mali trgovec kupi blago od trgovca na debelo. Vzemimo primer, da plača za stot riža 80 litr, potem naj ga pripelje v svojo vas, naj plača vsemogoče takse, davke in doklade, naj vstope režijske stroške in nakoncu vseh koncev mora prodati riž po 1.80 L, kakor to zahteva cenik, ki so ga izdale oblasti. Vse cene na drobno so strogo stalne. V vsaki trgovini mora viseti cenik z navedbo blaga in cen.

Goriški trgovci so poslali v tej zadevi odposlanstvo k prefektu. Ta pa jih je kratkomalo zavrnil, češ da so odredbe prišle iz Rima in so torej polnomočne ter jih ne more spreminjati.

Veliki deficit

u talijanskem budžetu

Državni budžet za 1933-34 budžetsku godinu zaključuje se 31 ovog mjeseca, pošto budžetska godina u Italiji počinje 1 augusta. U prvih jedanaest mjeseci, naime do kraja juna ove godine, u budžetu se pokazao deficit od 3 milijarde 950.000.000 lira, pa je sigurno da će do kraja jula deficit premašiti četiri milijarde lira. Za narednu budžetsku godinu 1934-35 predviđen je deficit od 3 milijarde lira koji će vlada starati da umani novim uštedama u preventivnom budžetu. Za sada je predviđena ušteda od 400 milijuna lira u redovnim rashodima, pa kao takva bit će uneta u izvanredne izdatke.

POŠILANJE DENARJA IZ ITALIJE NEMOGOĆE

Trst, julija 1934 (Agis). — Naš list je že poročal s kakimi težavami se bori italijanska vlada, da se reši iz zagate, v katere so jo privedle njene slabe finance. Sedaj je italijanska vlada izdala najstrožje ukrepe radi pošiljanja denarja v inozemstvo. V pravilih je pisano, da se lahko nese iz Italije do 5.000 lir, kar pa obmejni uradniki jako zmanjšajo to vsoto in se po navadi ravnajo po bivanju dotičnika v tujini. Kot smo informirani so prišle v veljavo še strožje odredbe. Sedaj se sme po poštni položnici pošiljati v inozemstvo samo do 200 lir. Denarna pisma sploh povračajo. Denar se mora menjati v tujo valuto v Italiji.

FAŠISTOVSKA KORAJŽA

ki je končala z jekom

Pohod dveh obmejnih stražnikov na
našo stran

Logatec, julija 1934. (Agis). — Italijanski obmejni stražniki so kaj korajžni. Že večkrat se je pripetilo, da so prišli z vsem orožjem vasovat na našo stran. Tako so naši graničarji zalotili dva taka vasačca — milicnika, oborožena s puškami in bombami, ko sta prekorajčila mejo in korajžno korakala po našem ozemlju. Aretirali so ju in ko sta uvidela, da ju ne čaka nič prijetnega, sta jakej prosila, naj ju izpustijo kar pa našim ni bilo mogoče. Ujeta milicnika sta bila predana našim oblastem, ki so ju predale italijanskim oblastem v Postojno. Oba sta bila premeščena, eden pa celo kaznovan. Tak je bil zaključek korajžnega pohoda.

ZANIMIVA ROBOTA V ILIRSKI BISTRICI

Il. Bistrica, julija 1934. (Agis). — Ko smo že navajeni čuti iz Italije, zlasti pa iz naših krajev mariskatero čudno, včasih neverjetno, včasih celo smešno vest, ne bi bilo odveč, če poročamo iz Il. Bistrice o neki roboti, ki so jo vprizorili tamošnji občinski možje.

Gospodom, ki sedijo za občinskimi mizami je začelo namreč primanjkovati denarja ali pa se jim je zahotelo po več letih razkošnega upravljanja in ko so občini nakopali velike vsote dolga, malce pošteđiti. Začeli so kar na lepem upeljati rabote ali po naše kuluk, zlasti še v zadnjem letu. Spomladi so morali dati trnovski posestniki vsak po štiri delavce, za delo pri izsuševanju mlake pri postaji Jarek, ki so ga izkopali meri v globino in širino po 1 meter. Dne 22. junija pa so pričeli s popraviljem ceste, ki gre iz Kosez na Malo Bukovico. Na delavce, ki so tu opravljali raboto je bil res zanimiv pogled. Videlo se je tu bistriške vmetrgovce, posestnike, odvetnike, ali imenoma Ličana, Šketa, Verbiča, Hreščaka, Hodnika, dr. Ferluga, dr. Angelinija, Fergiegla itd. S krampi in lopatami so krili po cesti, kakor z vesli. Zabave jim ni manjkalo. Najeli so si namreč, da bi jim hitreje minil čas, harmonikarja, znanega Lojzeta Dornega.

Moramo priznati. Naš trgovec danes ni več trgovec, ampak je na eni strani velik upnik, na drugi pa še večji dolžnik. Kmet, kateremu je trgovec dajal blago na up, ne more danes kupovati več niti najpotrebnejšega, kaj šele da bi plačeval dolgove iz prejšnjih let. Tako so se morali rešiti, da vsaj formalno izvršijo svojo dolžnost, ki jim velevala država, da so šli sami delati na cesto.

PUŠKE ZA BALLILE U ROVINŠTINI

SVEČANO PREDAVANJE PUŠKA DJECI U ŠKOLAMA

Pula, jula 1934. — Pred nekoliko dana održane su u Rovinju i okolici po školama velike svečanosti, prigodom kojih su bivši ratnici, a sada milicioneri i fašisti, predavali malim učenicima balilama »moschette«, to jest male baliliske puške, koje je Mussolini odredio za djecu, da se vježbaju u oštrom pucanju. Tom prilikom održani su govori. Kako »Corriere Istriano« citira, u rovinjskoj školi je direktor tamošnjeg tehničkog instituta govorio o tome, kako će balile upotrebljavati pušku. Rekao im je, da će se tom puškom oni boriti za povećanje domovine. On je rekao:

»Boj može da bude uništavanje, ali je to u svakom slučaju purifikacija: hrpa lješina probuzaženih mitraljezom i žalosna stvar, ali je hrpa poniženja bezgranično žalosnija«.

Tako se danas odgajaju djeca pod fašizmom.

NOVA ITALIJANSKA SOLA OB MEJI

Idrija, julija 1934. (Agis). — V Novem svetu, ki je tik ob meji in komaj nekaj minut oddaljen od Godoviča, kjer imajo že svojo šolo, bodo začeli graditi novo šolsko poslopje. Zadnja leta je bila ustanovljena tu tako zvana Mussolinijeva šola z eno učno močjo. Danes jim pa to še ni dovolj. Šolsko poslopje bodo gradili na zemljišču, ki je last trgovca in posestnika Nagodeta. Stroško bo seveda nosila občina.

Italija sprema rat!

KOLODVOR RAKITOVEC

VAŽNA STRATEGIJSKA TOČKA.

Rakitovec, jula 1934. — Kako u cijeloj našoj Istri, tako se i kod nas užurbano radi na ratnim radnjama. Naš je kolodvor bio godine 1927 temeljito popravljen i proširen, premda nije ni bilo potrebno proširiti ga, jer nemamo uopće nikakvog prometa osim što se iskrcavaju i ukrcavaju naše žene koje nose mlijeko u Trst. Ali našim ovdašnjim vlastodržcima nije taj popravak i proširenje odgovaralo. Vidjeli su da je naš kolodvor jedna vrlo dobra strategijska točka, koja bi im imala u slučaju rata dobro poslužiti i počeli su ponovno raskopavati i širiti kolosjek. Radi se sa velikom žurbom. Kako smo doznali ovaj će naš kolodvor biti proširen u dužini 500 m. a imati će 25 do 30 kolosjeka. Ujedno smo doznali da će se u neposrednoj blizini kolodvora izgraditi veliki vojnički magazini za ratni materijal.

Takodjer počeli su na više mjesta graditi novu cestu koja će ići od našeg kolodvora pa dalje ispod Bresta u Lanišće i do na vrh Planika i Učke. A takodjer počeli su mjeriti novu cestu koja će ići od našeg kolodvora dalje preko Zazida te Zanimgrada na Podpeč, a koja će biti spojena kod Bazovice nad Rizanom sa cestom koja veže Kopar sa Kozinom—Hrpele. Ova je cesta vrlo važna, jer ide po sasvim sakritom putu. Ide uvijek ispod brijega i visoke stijene. Bit će takodjer spojena sa onom novom cestom koju sada grade od nas do Lanišća.

O ovim radovima nitko ne smije ni riječi izustiti, a rade većim dijelom radnici iz južnih krajeva Italije. — (ćić).

Jedna nova ratna cesta preko Čičarije

Lanišće, jula 1934. — Javili smo već kako su ovdašnji naši gospodari napravili novu cestu, koja ide od nas preko Račjevasi i Trstenika, a spaja se sa starom cestom Buzet—Obrov između Dana i Trstenika na mjestu zvanom Križišće— a sa druge nas strane spaja preko Semeća sa stanicom Lupoglavl. Takodjer smo javili i o cesti koju su napravili iz Račjevasi kroz šumu do na vrh Planika, a koja se potom spušta u pravcu Zvoneča, gdje se veže sa starom cestom na mjestu zvanom »Pod Lisinac«. Ovog ćemo vam puta javiti o jednoj novoj cesti, koja se je počela graditi i koja ima veliki vojnički značaj. Grade je vojničke vlasti.

Ta će cesta ići od kolodvora Rakitovec pa dalje ispod Bresta na Črneke i ispod Klenovščaka te dalje iznad Praproča i Podgača i ispod Lanišća, na Brgradac do na vrh Planike, gdje će se spojiti sa onom cestom koja ide iz Račjevasi i sa onom cestom koja dolazi iz Lupoglave.

Cesta će biti široka 12 m, te će se moći promet na njoj velikom brzinom razvijati i bez ikakove smetnje. Ova će cesta služiti u slučaju rata za dovođenje ratnog materijala iz kolodvora Rakitovec do na Učku i Planik.

Kao i ostalim našim susjedima nama je napravljena velika šteta od prvih dviju cesta, a i ova će nam takodjer napraviti štete, ali to naše gospodare ne smeta što će nam uništiti još ono malo što imamo, glavno je njima da grade i pripremaju materijal za ratne svrhe. Time si oni zasićuju svoju lakomnu imperialističku strast, od koje neće imati čovječanstvo koristi nego što će sve to dovesti do velike katastrofe. — (ćić).

Vodovod na Čičariji

Vodice, jula 1934. Svojedobno smo javili o gradnji a takodjer o svršetku vodovoda, koji se proteže od Sv. Ivana kod Buzeta pa preko Vodica i Obrova pa dalje do granice, te se spaja i sa Klanom.

Kud se proteže ovaj vodovod na svakih hiljadu metara postavljeni su »kablji« ili »vaške«, a u svakoj ovoj »vaški« postavljeni su ključevi za zatvarati i otvarati vodu. Vaške su napravljene iz betona i željeza a sagrađene u zemlji tako da ih se ne može niti opaziti. Koliko smo mogli doznati ovo je napravljeno zato, da se u slučaju rata i u slučaju bježanja natrag sa fronte, može lahko zatvoriti vodotok, tako da neprijatelj nebi mogao doći do vode te bi na vodi oskudjeval. Ove su vaške tako dobro uređene i zatvorene da ih je nemoguće otvoriti drugim ključem osim sa specijalno zato napravljenim ključem. Povrh ovoga postavili su duž cijelog vodovodnog kanala, t. j. od Buzeta do Klane, po dva voda električne žice, koja je zakopana u zemlju po kanalu. Ne znamo zašto je postavljena ova električna žica, ali nastojat ćemo doznati. — (ćić).

JOŠ JEDAN RED BODLJIKAVE ŽICE UZ JUGOSLOVENSKU GRANICU.

Matulje, jula. Uz čitavu granicu postavila je, kako je već poznato Italija jedan red bodljikave žice visok 6 do 7 metara. Čini se, da to Italiji nije bila dovoljna garancija za sprečavanje bježanja i »upadanja«, pa je sada počela postavljati novi red bodljikave žice oko 40 metara iza prve. Ti se radovi odvijaju vrlo brzim tempom.

UČITELJI

»Vstrajnost v delu in v požrtvovanju je danes potrebnejša, ker smo zgubili svoj dom in svojo zemljo.« Te riječi je na ovom mestu napisao pred osam dana jedan bivši dijak tolminskog učiteljskoga. Napisao ih je pred sastanak učitelja, diaka bivše učiteljske škole u Tolminu, koji se održava sutra i prekosutra u Ljubljani. Taj sastanak, i te riječi, uz ostale, morale bi da znače u jednom dijelu našega emigrantskog življenja znak za početak onsežnog i vrlo važnog posla.

Iako smo svi mi — i drugovi sa tolminskog učiteljskoga i oni sa drugih škola, kao i cijela emigracija — na neki način iskorijenjeni, otrgnuti sa tla, gdje smo nikli i gdje smo mislili da ćemo raditi, ipak su učitelji u nekom posebnom položaju ovdje u emigraciji. Skoro svi namješteni, barem minimalno materijalno osigurani, razbacani po svim krajevima države, osamljeni, daleko od kulturnih i od emigrantskih centara i sa specijalnim zadacima u pojedinim krajevima. Po svojem odgoju i po struci idealisti, radišni i aktivni u većini slučajeva, stvaraju svuda jedan više ili manje opsežan krug saradnika na prosvjetnom i opće kulturnom polju. Ali baš taj specijalni položaj i ta želja za aktivnošću, uz izoliranost po pojedinim selima, čini da učitelji ne saraduju onoliko ni onako, kako bi mogli i morali u našem emigrantskom pokretu. A i onaj rad, kojeg učitelj svakodnevno provodi u svojem selu, ostale izoliran, nezapažen i ne onoliko koristan, koliko bi morao da bude, kada bi se provodio po planu i koordinirano.

A učitelji emigranti mogu mnogo, i mogu ono što drugi ne mogu, kada bi se stvorili uvjeti za jedan sistematski rad. Najbolji dokaz za tu tvrdnju su nam oni učitelji, koji se nalaze u većim emigrantskim centrima. Uzmimo, na primjer, učitelje Ribičića i Široka u Ljubljani, koji vode Mladinsku maticu i izdaju »Naš rod«. Oni su svojim radom, a naročito s ovogodišnjim »Kresnicama«, učinili vrlo mnogo za našu emigrantsku stvar. Ili, na primjer, učitelji-emigranti u Zagrebu, koji vode sve kulturno-prosvjetne akcije naše emigracije u tom gradu, su najbolje pokazali da ima vrst rada, za koji su oni najsposobniji. A i drugi učitelji u većim centrima posvećuju uspješno sve svoje sile našoj stvari.

Ima jedna vrst rada, za koju su sposobni skoro isključivo učitelji, a to je propazanda među omladinom. To upoznavanje omladine sa pitanjem Južne Slavije je jedno od najvažnijih pitanja naše propagande, jer ako uspijemo da zainteresiramo omladinu za našu stvar, onda možemo biti sigurni u budućnost i u uspjeh našega pokreta. To pitanje se ispravno shvatilo do sada samo u Sloveniji, jer tamo se, na primjer, i preko radija vrši propaganda u školama. Osobito je značajno odlično predavanje, koje je dr. Lavo Čermelj održao pred nekoliko vremena u ljubljanskom radiju, uz rad koji provodi u učiteljskoj »Našem rodu« i Mladinskoj matici.

U drugim krajevima se učitelji tek sporadično javljaju sa našim stvarima u dječjim listovima i javnim predavanjima. Jedino Josip Kraljić konstantno piše po raznim dječjim listovima stvari sa istarskim sadržajem. To ne znači da ostali ne rade, ali taj rad je izoliran, više puta i ne toliko uspješan kao što bi mogao da bude. Glavni uzrok je ta porazbicanost po cijeloj državi.

Ali to što je do sada kočilo naš rad — ta porazbicanost — to bi moglo da postane najbolji uvjet za uspješan rad. Jer time smo u mogućnosti da naš rad bude provodan u svim krajevima, među svim slojevima i u različitim prilikama.

Jedan jedini problem postoji tu: na koji način povezati sve učitelje-emigrante i tako koordinirati rad. Riješiti pitanje ekonomije snaga, to jest upotrebiti svu snagu po jednom planu i imati jedan određeni sistem i zajednički cilj. Kada bi se to riješilo, onda bi ovaj rad koji je danas izoliran, nezapažen i ne uvijek onoliko uspješan, koliko bi mogao da bude, onda bi taj rad dobio određeni oblik i što je najvažnije, vidila bi se njegova važnost i veličina. Time bi se dalo potstrebati i onima, koji možda ostaju danas još po strani samo radi toga, što se osjećaju ođezani i izdubljeni u stranim ambijentima.

Još nešto: tom povezanošću iskoristile bi se sve mogućnosti za rad, jer učitelji, ima velikih mogućnosti, da radi. Tu je škola i dječja, dječji roditelji i selo; prosvjetna i ostala društva, koje obično učitelji vode, a i učiteljska društva i razne organizacije, kao i učiteljski i dječji listovi za one, koji su u mogućnosti da i to rade. Tu su velike mogućnosti, a sve se to može iskoristiti u borbi za svetu i općeljudsku stvar našega naroda pod Italijom. Ali to sve povezati, sistematizirati i probuditi je jedini i najvažniji problem.

Prigodom sastanka tolminskih drugova trebalo bi to prodiskutirati. Zainteresirati ostale učitelje: početi sa radom i eventualno organizirati jedan sastanak svih učitelja-emigranta. Do potrebe osnovati i posebnu organizaciju.

Učitelji sa tolminskog učiteljskoga, kao najmlađi, najaktivniji i sa još svježim ranama od onog iskorijenjavanja, koje smo svi pretrpili, neka na svome sastanku uzmu inicijativu za to. — »Na bo vsemu občinstvu jasen dokaz, da smo prišli semkaj iz elohoke duševne potrebe, da ojačimo v sebi duh požrtvovanosti in nestrpnosti do lenšega in svobodnejšega razmaha vseh naših moči v trajno korist svojim preganjanim bratom« — kao što je to rekao »tovariš« na ovom mestu pred osam dana,

Tone Peruško.

Poslednja učiteljska generacija

Ob priliki sestanka bivših tolminskih učiteljskih u Ljubljani, dne 14. in 15. t. m.

Čas beži; tudi težke ure minevajo z bliskovito naglico. Če se ozremo, je za nami že lepo število let dela in borbe, razočaranj in trpljenja, a tudi uspehov in zadovoljstva. Mogoče, tega najmanj. Zato ne bomo praznovali jubilejev. Niso nam mar desetletnice; zbiramo se vsi tisti, ki smo na tolminskem učiteljskem v deželi sonca in kmečkih upornikov, živeli lepim načrtom in nadam, se napajali v ljubezni do naše grude po lepim planinskih tleh in prisluškovali molčeči puntarski duši tolminski. Zbiramo se k prijateljskemu sestanku, k tovariškemu pomenku. Ne bomo vsi.

Življenje nas je razgnalo predaleč po svetu. Majhno nljivo smo si hoteli izbrati: zemljo ob Soči, Vipavsko dolino in Krasi; a usoda nas je butnila daleč narazen. V ravnem Prekomurju žive nekateri, daleč doli v Kalabriji in Sicilijo so potisnjeni drugi. In tem, ki jim ne moremo stisniti roke, veljaj naš prvi pozdrav.

Tem našim tovarišem, najzvestejšim med vsemimi, ki so sprejeli težko usodo iz

domače grude v tujo zemljo presajene rastline.

Teško je nam učiteljem-emigrantom, ko vidimo kako pada v analfabetizem in podivjanost tisto ljudstvo, kateremu smo hoteli žrtvovati svoje sile, a vendar imamo zanj, da pripravljamo zopetno vstajenje naše prosvete onkraj meje. Prežalostne pa so razvaline vseh načrtov in nad onih naših tovarišev, ki so presajeni na tuja tla. Le majhna lučka upanja jim lebdi: da se vse spremeni, da se povrnejo med svoje ljudstvo, da zasadijo plug v negdaj tako, lepo obdelano, a sedaj uničeno in poteptano njivo.

Tista lučka sveti tudi nam. V tem je naša skupnost. Zato pozdravljeni tovariši ki samevate po abruških in kalabrijskih gorah ki hrepenite po domu iz ravne Lombardije in močvirnatega Lacija.

Pozdravljamo Vas in Vam sporočamo, da galimo tudi mi lučko upanja in vere da bomo tudi pripomogli, da se razplamti ta lučka v kres našega osvobođenja. D. M.

DECA BREZ MLADOSTI

Dolg čas je v šoli. Učiteljica neprestano govori in razlaga, a otroci je ne slišijo. Ne razumejo njenih tujih besed, pa so jim misli kakor ptice zletele iz mračne neprijazne šolske sobe na sončno gmalno, med bodeče brinje in sive skale. Tam je njihov svet; popoldne bodo tam pasli, kozolce bodo prevračali, svinjiko bili, potem bodo v »nebesa lezli« in na koncu si bodo pripovedovali čudovite bajke in povesti. O, kako lepe so pravljice, škoda, da v šoli ne slišijo nobene...

»Giovanni Rebec!«

Strese se kuštrava glava Rebecvega Ivana v predzadnji klopi in se prebudi iz prelepe zamaknenosti. Ivan vstane in upre pogled v učiteljico. Ne ve, zakaj ga je poklicala. Morda ga je kaj vprašala, a on ne ve kaj, morda ga je hotela le pokarati zavoljo nepazljivosti.

Strmi in čaka.

Učiteljica pa razvije zavoj, ki je ležal že od jutra na mizi, in iz njega vzame novo črno srajco.

»Giovanni Rebec, vieni qui!«

Ivan razume, a vendar se ne gane. Stoji v klopi in v hipu se spomni na tiste v črnih srajcah, ki so pred mesecem šli po vasi in pretepli gospoda župnika, spomni se Blažinevega Pepija, ki ga v vasi nihče ne mara in se ga vse izogibljalo. Tudi njega je že videl v črni srajci. Tisti, ki so odpeljali pred letom sosedovega, so bili tudi črni.

Par trenutkov je vse tiho. Učiteljica stoji na odrin čaka. Otroci, odtrgani od svojega hrepenenja po gmalni, zadržujejo sapo, upirajoči oči v Ivana, čutijo vsak utrip njegovega srca, slutijo vsako njegovo misel.

Ivan molči.

»Rebec, vieni qui!« Ostreje odmeva glas po razredu. Ivanove oči se zaiskrijo; trmasta upornost je v njih.

»Nočem!«

Otrokom se izviije iz prs rahel vzdih: pričakovanje, ki je za trenutek napelo njih pozornost, se je izpolnilo.

Učiteljica se zdrzne, stopi z odra in prihaja med klopi. Ustavi se pri Ivanu, ponuja mu srajco. Pa govori, mnogo govori. Otroci je ne razumejo povsem, a njen mili sladkobni glas ponuja Ivanu črno srajco.

Ivan odkimava.

Učiteljčin glas postaja ostrejši in grozeč in se končno sprevrže v vpitje.

Ivan stoji nepremično, njegove bleščeče oči so uprte v kričečo učiteljico. Ko mu zopet ponudi srajco, odvrne nestržno:

»Nočem postati balila!«

Otroci zrejo s tihim občudovanjem v vanj čutijo, da je on odločil za vse.

Učiteljica strmi v fanta, nato brez besede odide iz razreda. Teško pričakovanje je leglo na otroške duše. Sedaj se mora nekaj zgoditi, nekaj nenavadnega.

Tihominevajo minute.

Vstopi orožnik z učiteljico. Živahno si nekaj dopovedujeta. Otrok se poletava nemir. Preplašeni pogledujejo drug drugega in Ivana, ki še vedno stoji ves blede, a bleščečih oči.

Orožnik stopi med otroke in gre naravnost do Ivana.

»Prendi«, in mu pomoli srajco.

Ivanu zadržite ustnice, ko spregovori pol boječe pol ježno: »Nočem!«

Orožnik hoče zlomiti fantovo upornost. Prestrašiti ga hoče. Naperi puško proti Ivanu: »Prendi la camicia o sparo!« Deca se zgrogzi, zavpije. Prestrašene deklice zaplaka: fantje strmijo tresoč se in prepadeni. Ivanu je z lic izgnila poslednja kaplja krvi. Pest je skrčil; posinile tresoče se ustnice je stisnil med zobe.

Trenutek, dolg ko večnost!

Ivan hoče nekaj reči: ustnice premika, a besede ni slišati. Orožnik ponovi grožnjo. Tedaj bruhne iz Ivanovih prsi:

»Ustrelite me, a črne srajce nočem!«

Učiteljica in orožnik se spogledata, take odločnosti nista pričakovala. Puška omahne. Otroška srca, do vrha napolnjena s strahom in bolečino, bijejo mirneje. Orožnik odhaja in govori z učiteljico. V predzadnji klopi

stoji Ivan. Še vedno je blede, njegove oči bliskajo za odhajajočim; preko ustn mu je prilezel nasmeh.

Pred vrati glasen, tuj razgovor, v razredu pa mir, strahoten molk kakor v grobnici.

V klopih sedi deca brez mladosti. O, uboga naša deca, ki raste med trpkim brinjem in trdo kraško skalol

*

Opomba:

Dogodek, opisan v tej črtici, je resničen; dogodil se je v Brezovici pri Herneljah v Istri.

Drago Lavrenčič
(»Zvonček«)

Zvonovi tožijo...

Ste čuli, kako so tožili zvonovi skozi mrak, proti nebu kličeš? Ste čuli misel, na tihem ihtečo? Saj vendar poslušnila bila je noč! Kako so tožili ti mrki glasovi, ko jata žriavov, proti soncu gredoč in pojoč nemirne svoje dni ter vse kar jih v prsih skeli. — Ali vi niste niti občutili, kako zvonovi plakaje tožijo bol mater in duš, ki kričijo in prosijo miru? Ni to plak novi otrok, ki vzroka ne vedo svoj grozi? — Zvonovi so plakali: — Tisoč strlih src zveni ko ubiti bron, tisoč žena si želi prijet v zaton, tisoč deklet vprašuje se: kod? Mož na razpotju nem išče izhoda, mladenič v kavarni zapravlja mladost in misli, da Bog je in resnica — zabloda. Ali vas nič ne boli: Tisoč žena in deklet vprašuje: kod? Pa gre v blato! —

Mirjam
(Naš glas).

Iz daljnjih mladih dni dežel...

Iz daljnjih mladih dni dežel spomina veter je zavel, je pesem žalostno zapel... »Kod hodiš, da te ni v naš gaj?... Poletje je... Minil je maj nekdanji ti ljub... O, pridji vsaj, za hip v mladosti ljub kraj...«

Je srce moje govorilo: »Čemu bi tja še kdaj hodilo, ko je od vsega dnu globin ostal sam bridek le spomin...«

Maksa Samsova
(Ženski svet)

URE...

Tako tečejo ure... Kot kaplje deževne, težko, počasi, zapuščene in revne mi tečejo ure...

In jaz čakam... Tema.. vseokrog neprodinra, vseokrog nelzmerina...

In jaz čakam... S svojo lučko v srcu zazidan sredi temin, bolečin...

Čakam solnca, ki ga ne bo, ker se pogreznilo je nebo pregloboko v svoje sinjine, da mi je postalo vseeno, če dvoje solnc je ali nobeno. Saj vem, da ko nova solnčna luč vstane, njena moč znova me zmanje.

O, ljubica moja, zakaj? Zakaj in do kdaj?

Igor Volk
(Naš glas)

JEDNA KNJIGA O SUŠAKU I RIJECI POD ITALIJOM

Perović Ivan:

»Crtice iz okupiranog Sušaka«

Ovih dana izišla je na Sušaku u izdanju Udruženja rezervnih oficira i ratnika jedna knjiga, koja mora specijalno da nas interesuje. Knjiga nosi naslov »Crtice iz okupiranog Sušaka«, a napisao ju je Ivan Perović rezervni pješadijski kapetan i povjerenik redarstva na Sušaku sve do nedavna. Knjiga stoji samo 10 dinara i ako ima 150 stranica, a čisti dobitak namijenjen je fondu za podizanje spomenika Kralju Petru na Sušaku, koji se ima podići iduće godine. Djelo je posvećeno, povodom 10-godišnjice njegove smrti, Woodrowu Wilsonu.

To je djelo vanredno interesantno i važno iz historijsko-političkih razloga. U toj je knjizi iznesen dragocjen materijal o talijanskoj okupaciji Sušaka i Rijeke, mnoge lične uspomene pisca koje su tim važnije ako se uzme, da je pisac vršio važnu policijsko-političku službu na Sušaku za vrijeme okupacije i bio u službenom dodiru s okupacionim vlastima, pa su mu bili pri ruci ne samo memoari, nego i dokumenta, kad je pisao tu knjigu. Iznesene su detaljno sve faze okupacije Rijeke i Sušaka od prvih početaka pa do oslobođenja Sušaka. I ako se u naslovu knjige spominje samo Sušak, u knjizi se govori ipak pretežno o Rijeku, jer je sve do oslobođenja Sušak s Rijkom bio jedno i sve ono što se odnosilo na Sušak ticalo se Rijeke. Takvih knjiga bi nam trebalo više, trebalo bi na toj osnovi imati čitavu biblioteku, u kojoj bi bilo temeljito obrađeno sve ono što se događalo sa svakim našim krajem od kako je Italija došla u Julijsku Krajinu i bila bi to interesantna lektira i dokument za historiju. Momentano samo bilježimo izdanje tih »Crtica«, a nadamo se da ćemo se na tu knjižicu još osvrnuti, jer je doista vrijedna veće pažnje.

Novi manjinski časopis u Ljubljani

Izašao je prvi broj časopisa »Srbska Lužica«, u Ljubljani. Urednik lista je Vjekoslav Bučar. List je vrlo bogat sadržajem i lijepo uređen, a glavna mu je svrha da u Jugoslaviji širi poznavanje Lužičkih Srba, tog najmanjeg slavenskog naroda, koji se nalazi okružen Nijemcima i koji je u sklopu njemačke države.

Lužički Srbi nisu narodna manjina, kao na pr. Jugoslaveni u Italiji, već manjinski narod, jer nemaju svoje nacionalne države. Nikakove međunarodne obaveze ne postoje o zaštiti lužičko-srpske manjine, pa su Lužički Srbi prisiljeni da traže barem moralnu potporu kod drugih naroda, a naročito kod Slavena.

Česi, kao najbliži i najsrodniji Lužičkim Srbima, počeli su već pred 15 godina izdavati časopis »Lužickosrbsky Věstnik«, a početkom ove godine je na praškom sveučilištu ustanovljena katedra za lužickosrpski jezik i književnost. To je jedina katedra na svijetu za lužickosrpski jezik, a profesor je dr. Josef Pata Lužički Srbin. U Varšavi postoji lektorat za lužičko-srpski jezik.

U Parizu postoji Društvo prijatelja Lužice, a predsjednik društva je Louis Marin, ministar u sadašnjoj francuskoj vladi. Kod nas su se slična društva osnovala posljednjih dana u Sarajevu, Dubrovniku i Leskovcu, a od prije postoje u Zagrebu, Ljubljani i Beogradu.

Lužičkih Srba ima oko 200.000, a prostiru se sve do Berlina. God. 1918. htjeli su proglasiti neodvisnu lužickosrpsku republiku, ali im to nije uspjelo, već su i nadalje ostali u sklopu njemačke države. Do dolaska Hitlera na vlast uživali su kulturnu autonomiju i imali su vrlo razvijen kulturni život. Sa novim kursom njemačke političke oklaštrena su prava i Lužičana, pa su u zadnje vrijeme naročito ugnjetavani. Raspuštena su im sokolska i kulturna društva, učitelje se šikaniralo i premještalo, a ni svećenici nisu pošteđeni. Prošle godine je prestao izlaziti »Sokolski List«, »Lužica« i »Serbski Glasnik«, koji su se štampali u Budyšinu, a ove godine izlaze samo još »Serbske Nowiny« kao dnevnik, i tjednik »Katolski Posol«. Osim toga izlazi i »Časopis Mačice Serbske«.

Budući da su Lužički Srbi u istom položaju kao i ostale manjine naročito ona u Austriji i u Italiji to će se časopis »Srbska Lužica« u Ljubljani baviti i opće manjinskim pitanjima i donasat će članke od općeg manjinsko-političkog značaja. Izdavači imaju namjeru da do godine postane taj list manjinsko-politička revija, pa će izvještavati o položaju svih ostalih slovenskih manjina u neslovenskim državama.

U prvom broju je i jedna topla uspomena Viktoru Cara-Eminu na dr. Arnošta Muka, poznatog vođu Lužičkih Srba, pod naslovom »Dr. Arnošt Muka i Istara«.

(t. p.)

»Planinski Vestnik«

o krajevima pod Italijom
Posljednji broj ljubljanskog »Planinskog Vestnika« (za juli) ima dvije stvari, koje se tiču Juljske Krajine. Dr. Henrik Tuma na »vodnom mjestu« opisuje »Jutro nad Adrijom«, gledano iz Svete Gore kod Gorice. Ima nadalje u tom broju nastavak članka dra Tume o Benečanskoj Sloveniji, u kojem se opisuje Jalovec s talijanske strane.

Naši akademici na svojoj turneji doživljavaju uspehe

Iz Broda u Sarajevo, Mostar, Kotor, Tivat, Cetinje, Dubrovnik, Split i Trogir

Mostar, 5 jula. U srijedu 4. o. m. održali su naši akademici ovdje svoj vokalni koncert slovenskih i istarskih narodnih pjesama. Koncert je održan u bašči »Paris« gdje se je unatoč hladnog vremena, sakupila brojna publika koja je akademice primila vrlo srdačno i s velikim interesovanjem pratila pojedine točke programa. Dubok utisak napravio je na prisutne govor akademice koji je ukratko iznio najvažnija fakta o stanju 650.000 našega naroda pod Italijom. Koncert je uspio u moralnom i materijalnom pogledu vrlo dobro, što treba naglasiti jer ovdje uopće nema emigranata osim par pojedinaca, među ovima treba napose spomenuti g. ing. Danila Trampuza, koji je čitavu stvar organizirao. — Koncert je svršio manifestacijom akademici i zarobljenim krajevima. — (jj.)

Kotor, 7 jula 1934. Jučer su ovamo stigli akademici iz Istre, Trsta i Gorice zagrebačkog i ljubljanskog univerziteta i održali sinoć u bašči »Dojme« vokalni koncert slovenskih i istarskih narodnih pjesama. Jedna je tačka programa bila recitovanje pjesama u istarskom čakavskom dijalektu, a ta je na prisutne napravila tako dubok utisak da se morala opetovati. S prilikama u zarobljenim krajevima upoznao je prisutnu publiku jedan akademik istarski, ukavši ukratko neke važnije momente. Publika, koja je koncert posjetila u velikom broju shvatila ih je potpuno i obilno im aplaudirala. Specijalno im se dopala istarska narodna pjesma koju su u originalnom duetu otpjevala dvojica akademika, koji su svoju tačku morali ponoviti. Organizaciju priredbe i samog boravka akademika u Kotoru preuzelo je na sebe ovdješnje sokolsko društvo, pa mu se akademici i ovim putem zahvaljuju.

Danas na akademici ostavljaju te putuju na Cetinje da i Ornogorce upoznaju s našim problemom i tako više zainteresuju za nj. — (jj)

Cetinje, 9 jula 1934. — Priredba akademika na Cetinju uspjela je u svakom pogledu. Detaljnije naknadno.

Dubrovnik. — U beogradskoj »Politici« izašla je o dočeku vidjest, u kojoj je rečeno:

SRDAČAN DOČEK ISTARSKIH AKADEMIČARA U SPLITU

Split, 10 jula. Poslije podne u 6 sati ladjom »Prestolonasljednik Petar« stigli su u Split članovi Udruženja akademika iz Trsta, Gorice i Istre srdačno dočekani od splitskog patriotskog građanstva. Na gatu Sv. Dujma sakupio se velik broj omladine i članova nacionalnih društava sa upravama, da dočeka braću iz otrgnutih krajeva. Kad je ladj pristala na nju su se popeli predstavnici naših društava. Na palubi pozdravio je istarske, tršćanske i gorčke akademice u ime splitskih nacionalnih društava pjesnik, pretsjednik Jugoslovenske Matice g. Rikard Katalinić Jeretov lijepim patriotskim govorom. On je istakao da pozdravlja sinove Trsta, Gorice i Istre i da u njima vidi djecu one lijepe zemlje, koju svi duboko nosimo u srcima. Vaš dolazak — naglasio je — dava nam novog plamena za naše duše, jer svi mi osjećamo za tu zemlju. Nju nikada ne ćemo zaboraviti. Svi smo mi s vama, jer ste krv naše krvi i za našu djecu spremni smo da damo i krv. Pretsjednik Udruženja akademika Istre, Trsta i Gorice g. Zdenko Mrmolja, student medicine, zahvalio je u ime svojih drugova na srdačnom dočeku. Za-

»Grupa istarskih studenata, koja obilazi naša primorska mesta stigla je u Dubrovnik sa parobrodom Jadranske plovidbe »Kosovo«. Na Boninovu Istrane je dočekalo veliko mnoštvo naroda sa predstavnicima omladinskih organizacija i sokolskom muzikom. Posle pozdrava, gosti su krenuli na groblje, gde se nalazi grobnica istarskih mučenika sa pet krstova bez naslova. Jedan od vođa istarskih studenata održao je kratak govor. Poziva zatim prisutne da jednom minutom šutnje odaju počast žrtvama. Na ulazu u grad Istrani su prošli kroz gust špalir građana, koji su ih oduševljeno pozdravljali. Pred crkvom Sv. Vlaha gosti su opet pevali, što je dalo povoda da se manifestacije ponove. Večeras istarski studenti priređuju koncert u Sokolanic.

Koncert je uspio u svakom pogledu. Iz Dubrovnika je nastavljen put za Split. Taj je grad s oduševljenjem čeka naše studente. Sva veća društva izdala su proglas na građanstvo, da dočeka naše studente. »Cirilometodska družba«, »Istra«, »Jadranska Straža«, Jugoslovenska akcija, Jugoslovenska Matica i još neke organizacije potpisale su ovaj proglas:

»Građani Splita!

Na proputanju kroz domovinu stižu u naš grad predstavnici »Kluba akademika iz Trsta, Gorice i Istre« sa ljubljanskog sveučilišta.

Te predstavnike naše sirotne braće treba svečano primiti, jer naš doček njima ima svoje simbolično značenje: on je misao i osjećaj upućen našoj najmilijoj braći...

Posebice u gradu Splitu, kruni Jugoslovenskih gradova na Jadranu, predstavniku srca i misli jugoslovenske na ovim obalama, naš doček treba da bude dostojan njegove velike nacionalne uloge.

Radi toga pozivamo Vas, građani Splita, da svojim prisustvom dočeku dade vidna izraza vašim starim i pokušanim nacionalnim osjećajima za vašu braću.

Predstavnici stižu u Split na 10 o. m. (u utorak) u 6 sati poslije podne parobrodom iz Dubrovnika, a pristaju na gatu majora Stojana. Dočekajmo ih.

hvaljuje na osjećajima splitskog rodoljubnog građanstva prema porobljenom našem narodu u Istri i kliče: Živio Split!

Pretsjedniku g. Mrmolji pristupio je zatim načelnik Trogira g. Slade i pozdravio omladinu iz Istre, Trsta i Gorice, koja je gradu Trogiru darovala relikvij Bijelog Orla, koji će biti postavljen na južnim gradskim vratima.

U ekskurziji ima svega 28 akademika. Večeras u restauraciji Matić na Bačvicama spremaju im splitska patriotska društva zajednički sastanak. U Splitu ostaju do prekosutra. Svečanost otkrića Bijelog Orla na trogirskim vratima, odložena je, jer sve pripreme nisu bile gotove.

Split, 11 jula. Istarski akademici poslije dolaska u Split, krenuli su sinoć praćeni splitskim patriotskim društvima na Narodni trg, gdje su položili vijence na spomen-ploči palim Splitanima za oslobođenje. Tu su otpjevali i himnu. Danas su posjetili Solin, sutra kreću u Sinj, dok će u nedjelju biti u Trogiru. Večeras istarski akademici imaju zajednički sastanak sa predstavnicima splitskih društava na Firulama.

BELI OREL NAMESTU BENEŠKEGA LEVA

Ljubljansko »Jutro« piše: Naši primorski akademici bodo dne 15. jula slavili u Trogiru pomembno nacionalno in kulturno svečanost. Na trogirskih mestnih vratih bodo slovesno odkrili velik državni grb, ki ga je izdelal kipar Niko Pirnat ki so ga naši primorski akademiki poklonijo starodavnomu mestu na Jadranu. Grb bo vdelan na mestnih vratih, kjer so še nedavno bili znani benešanski levi, zavoljo katerih je bilo svoj čas mnogo vročih polemik med italijanskim in našim tiskom. Na eno krilo vrat pride znameniti Meštrovičev Berislavić, na drugo pa Pirnatov grb, ki je izdelan iz repenitarskega marmora kot nizki relief v velikosti 160x120 cm. Delo je starinsko stilizirano, tako da se v umetniški skladnosti ujema z arhitekturo okolja.

Znamenja kažejo, da hočejo naši visokošolci dati vidnega izraza dejstvu, da je jugoslovenski Jadran tudi slovensko morje. Kakor zdaj naši Primorci u Trogiru, tako bodo tudi naši Jadranci jeseni odkrili podoban državni grb na otoku Krku. Tudi to delo so visokošolci poverili kiparju Niku Pirnatu. Ta grb bo vlit iz bronu in bo s krili meril v premeru skoraj dva metra. Vzdali ga bodo na Frankopansko kulo tik ob pristanišču v mestu Krku. Kakor so naša obalska mesta ena sama velika, razkošna zbirka starih in modernih umetnin, tako je vsekakoar tudi za kiparja Nika Pirnata majhno odkrivanje, da bosta ti dve njegovi najnovejši deli, ki vsako zase predstavljata skrbno izdelano umetnino, uvršćeni poleg Meštrovičevih in drugih slavnih del.

KONCERT NAŠIH AKADEMIČARA U SUŠAKU.

U četvrtak dne 19. o. m. dolazi u Sušak 35 akademika emigranata članova Kluba jugoslovenskih akademika iz Trsta, Gorice i Istre u Ljubljani i Istarskog akademskog kluba iz Zagreba. U večer istog istog dana priređuju manifestacioni koncert sa biranim programom samih istarskih jugoslovenskih narodnih pjesama, koje se zabranjuju pjevati u Istri, i sa kratkim predavanjem o prognostima Jugoslavena u Istri, Trstu i Gorici. Pozivaju se svi emigranti Sušaka i okoline, kao i ostalo patriotsko građanstvo, a naročito omladinci nacionalističkih i ostalih društava da dodju na doček i na koncert, koji će se održati na prostranoj terasi restauracije u Gradskom kupalištu dne 19. o. m. u 9 sati u večer.

»Istra« — Sušak IZ DRUŠTVA »ISTRA-TRST-GORICA« U KARLOVCU

V soboto dne 21. t. m. pridejo iz Sušaka na svoji turneji po Jugoslaviji k nam naši akademiki. V Karlovcu jim bomo priredili svečan sprejem, katerega se bodo poleg našega društva udeležili tudi tukajšnji skauti, brdjani, seljaki v narodnih nošah in morda tudi sokolska glazba. Zvečer bo v stari Sokolnici v Aleksandrovi ulici koncert z govori, po koncertu pa bo veselica s plesom na prostem. Pozivamo vse člane in ostale prijatelje našega društva, da se sprejme in koncerta v čim većjem številu udeležijo.

Uspjeh naše omladine iz Istarskog djačkog internata

Od 105 djaka, ponavlja razred samo 0.97 posto

Simbolička slika »Oslobođenje Istre«, koju su izveli pitomci na akademiji 7. maja.

Sve škole u državi izdale su na koncu oslobodjena polaganja male mature radi odličnih godišnjih ocjena. Jedna učenica realne gimnazije dobila je nagradu u školi kao najbolja učenica u svojem razredu. Takav uspjeh služi na čast našoj djeci i njihovim uzgajateljima u internatu. Da se vidi trud, koji su uložili kroz ovu godinu, i djeca i njihovi odgovornosti, spomenut ćemo da je u internatu osnovan pjevački zbor, da pitomci i pitomice aktivno saradjuju u Sokolu, a osim toga održavaju svake subote sjela. Tu sami održavaju predavanja, deklamiraju, recitiraju i pjevaju.

Time se razvija kod djece samorad i aktivnost, a ta aktivnost se odlično manifestirala izdavanjem sedmičnog literarnog lista »Istranin«, kojega uređuju i u koji pišu sama djeca, i to većinom ona nižih razreda.

Na izložbi III muške realne gimnazije su te dječje novine iz internata naročito zapažene, a i na izložbama ostalih zagrebačkih škola su radovi naše djece bili zapaženi i pohvaljeni. Naročiti uspjeh kulturno-prosvjetnog rada očitovao se na akademiji, koju je internat priredio 7. maja u Malom kazalištu. Sva zagrebačka štampa je sa priznanjem i simpatijama pisala o toj priredbi.

Sve to je uticalo na djecu, tako da je logičan taj veliki uspjeh na koncu školske godine. To je posljedica i vještog pedagoškog postupka i smišljenog fizičkog odgoja. Jer osim čistoće, sokolskih vježbi i redovitog kupanja, djeca su odlično hranjena,

a sada, preko praznika, nalaze se muškarci na moru u Martinšćici, a ženske u Bednji u Hrvatskom Zagorju.

Time će se djeca odmoriti od intenzivnog rada posljednjeg vremena i stići će novu snagu za dođu školsku godinu. Prema tome vidimo da naša djeca imaju i materijalne uvjete za tako uspješan rad, više nego što to imaju ostala djeca prosječnog materijalnog stanja. Ali te uvjete treba stvarati napornim radom. Ekonomiju zavoda vodi g. Pošćić.

O odgoju se stara upravitelj zavoda g. Demarin, a njegovi dobri pomoćnici su nadstojnici odjeljenja, i to gospodja Antica Škarp za žensko odjeljenje, a studenti filozofije Grakalić Ivan, Cukon Zlatko i Bratulić Vjekoslav za muško odjeljenje. (t. p.)

U Tivtu je osnovana nova emigrantska organizacija

Kako su u Tivtu dočekani naši akademici

Tivat, 5 jula 1934. Danas je Tivat doživio veliki dan. Osnovano je u njemu novo »Udruženje emigranata iz Italije »Istra«. Da bude stvar jasna treba odmah na početku naglasiti da ovdje živi priličan broj Istrana, od kojih mnogi rade u ovdšnjem arsenalu (a nekoć su radili u arsenalu u Puli). Osim toga stigli su ovamo danas iz Mostara akademici iz Istre, Trsta i Gorice, koji studiraju u Ljubljani i u Zagrebu, te su i oni svojim prisustvom uveličali današnji dan u Tivtu.

Skupštinu je u ime akcionog odbora otvorio g. Bazeli Josip, koji se u nekoliko riječi osvrnuo na teške prilike u kojima živi naš narod pod Italijom. Poslani su zatim brzogovorni pozdravi Nj. Vel. Kralju Aleksandru Prvom (kod prisutnih buran i frenetičan pljesak i klicanje: Živio Nj. Vel. Kralj Aleksandar I, Živio Kraljevski Dom), te g. dru Ivanu Marija Čok što se također prihvaća klicanjem pretsjedniku Saveza.

G. Ivan Stari pretsjednik društva »Istra« u Zagrebu pozdravlja skupštinu u ime Saveza i društva »Istra« iz Zagreba, preporuča slogu i bratstvo, jer će se samo tako doći do pozitivna rada.

Zatim se prelazi na biranje odbora. Jedan se član javlja i predlaže listu s pretsjednikom g. Bazelijem. Skupština prihvaća jednodušno i jednoglasno g. Bazelija za pretsjednika, a isto je tako primljen i ostali odbor. Pretsjednik se zahvaljuje na povjerenju te pita skupštinu da li da društvo postane član Saveza Emigranata Jugoslavena iz Italije što je prihvaćeno također aplaudacijom.

Na koncu se još javljaju pretsjednik Kluba primorskih akademika iz Trsta, Gorice i Istre u Ljubljani i jedan akademik u ime Istarskog akademskog kluba u Zagrebu, koji su zaželili novom udruženju puno uspjeha u njegovom radu i pozdravljaju sve prisutne u ime studenata emigranata (skupština živo aklamira studentima). Pretsjednik na to pozivlje sve prisutne da prisustvuju koncertu što ga priređuju studenti emigranti u 8.30 sati i pozdravivši još jednom sve prisutne zaključuje skupštinu.

U 8.30 sati počeo je vokalni koncert akademika emigranata u dvorani Doma Jadranske Straže koja je bila dupkom puna publike, koja je zaposjela sve i do posljednjeg mjesta. Koncert je imao propagandni karakter, a uspio je iznad svakog očekivanja, što se je vidilo i na prisutnima koji su pljeskanjem odavali priznanje mladim akademikima. Sve su točke izvedene bez pogreške, a nezapamćen aplauz doživio je duet istarskih narodnih pjesama, koji su izveli dvojica akademika iz Istre, tako da su morali svoju točku ponoviti. Kada je koncert završio slušaoci su dvoranu ostavili svi razdragani i vidjelo se da će današnji dan ostati svima u dugotrajnoj i najboljoj uspomeni (J. J.)

IZ DRUŠTVA »ISTRA« U ZAGREBU IZ PJEVAČKOG ZBORA DRUŠTVA »ISTRA« — ZAGREB.

Javljamo svim pjevačima, da se pjevačke vježbe neće održavati mjesec dana, radi ljetnih ferija. Ferije traju od 15. o. m. do 15. augusta.

EMIGRANTSKI TABOR V GROSUPLJU

Kakor že javljeno, bo društvo »Tabor« sporazumno z Emigrantskim savezom in Društvom »Orjem« Kočevje priredilo v nedeljo, dne 15. julija t. l. celodnevni emigrantski tabor v Grosuplju na Dolenjskem. Na tabor so vabljeni vsi emigranti in prijatelji. Vršil se bo na prostem. Udeleženci naj prinesejo hrano s seboj. Na željo bomo naročili obed in večerjo v gostilni v Grosuplju.

Govorili bodo:

Predsednik Emigrantskega saveza dr. Ivan Marija Čok »O zunanje-političnem položaju in o naši emigraciji«.

dr. Lavo Čermelj »O našem položaju v Juljski Krajini in o nalogah naše emigracije«.

prof. Ivan Rudolf »O ulogi mladine v osvobodilnih pokretnih in o nalogah naše mladine«.

Popoldne bodo nastopili pevskih zborov, deklamacije, lahkoatletske igre, kopanje itd.

Društva naj prinesejo društvene in državne zastave.

Tamburaši in harmonikaši so naprošeni, da prinesejo instrumente s seboj.

Ena skupina udeležencev bo odkorakala proti Grosuplju točno ob 5 zjutraj izpred ljubljanskega magistrata.

Izletniški vlak odhaja ob nedeljah iz Ljubljane proti Grosuplju ob 5.44 zjutraj in se vrača v Ljubljano ob 10.3 zvečer. Cena za tja in nazaj Din 10.50.

Drugi vlak odhaja iz Ljubljane ob 6.41 zjutraj in se vrača v Ljubljano ob 9 zvečer. Cena na eno stran Din 7.—

Propričani smo, da boste uvideli veliko važnost takega sestanka ter napeli vse sile, da bo udeležba čim lepša.

Do svidenja v Grosuplju!

UČITELJI TOLMINKEGA UČITELJIŠČA!

Se enkrat opozarjamo na tovariški sestanki vseh bivših toliminskih učiteljskih skupin, ki se vrši v soboto, dne 14. t. m. ob 18 ur v Ljubljani. Zbirališče v kavarni »Zvezda« od 17 do 19 ure. Naslednji dan izlet. Naj ne manjka nihče! — Nasvidenje!

Uspela prireditev emigrantskega „Tabora“ v Ljubljani

Tam na prijetnem, senčnem vrtu pri Levu je imelo agilno društvo primorske mladine »Tabor« preteklo nedeljo lepo vrtno prireditev, katere so se udeležili številni zastopniki raznih korporacij in številno ljubljansko občinstvo, ki je tako dokazalo simpatije do nacionalnega dela tiste mlade veje našega naroda, ki nima svoje rodne zemlje v svoji posesti.

Da je njihova prireditev doživela tako lep obisk, gre zasluga odboru, ki je se potrudil za izvrsten program. Prireditev je otvoril član narodnega gledališča g. Milan Skrbinek s Zupančičevo pesmijo »Železna čelada« in z Gregorčičevo »Soči«. Efektivno, deklamatorično izvrstno podani pesmi sta zbudili pri vseh vohar navdušenja. Prav tako lepo je bil sprejet tudi tenorist g. Angel Jarc, katerega je pri klavirju spremljal konservatorist g. Kumar; pel je Medvedovo »Pogled v nedolžno oko«, arijo iz opere »Poljub« in narodno: »Men' vseeno je«.

Sledila je prosta zabava s plesom, srečolovom in drugimi igrami. Tristo dobitkov je lepo vleklo. In godba »Zaria« je mlademu svetu kaj kmalu in z ne mnogo truda užgala kri.

Malo pred mrakom je nastopil znani mešani pevski zbor »Tabor« pod vodstvom pevovodje g. Venturinja. Zbor je zapel poleg nekaterih drugih osem tržaških narodnih pesmi, in sicer: »Temna noč se je storila«, »Na vročem zglavju vroča glava«, »Vince rujno nam se svetli«, »Ko ljubezni razodeči«, »Ne boš me zabila nikdar«, »Tak je sladka« in »Prepevajmo Slovence«.

Pevci, pevke in pevovodja so bili deležni viharnega odobravanja. Saj zbor raste res od leta do leta. Program je dopolnilo še nekaj kupletov in izvrstno podana Preglieva »Ubiti zvon«, ki jo je recital akademik g. Figar.

Zvečerilo se je. In na vrtu »Pri Levu« so se v lepem raspoloženju razživil duhovi. Ves čisti dobiček je namenjen bednim emigrantom.

DRUŠTVO »TABOR« V LJUBLJANI

Čuti prijetno dolžnost se tem potom najtopleje zahvaliti vsem, ki so kakorkoli pripomogli, da je njegova vrtna prireditev v nedeljo, dne 8. t. m. tako lepo uspela. Še posebno zahvalo smo dolžni članu Narodnega gledališča g. Milanu Skrbinku, tenoristu g. Angelu Jarcu, kupletistu g. Niku Slaparju ter gospem in gospodom, ki so s svojimi plemenitim darovi zagotovili prireditvi tudi gnotni uspeh. Vsem je enkrat prav topla zahvala in zagotovilo, da bo društvo »Tabor« v bodoče še potenciralo svoje delo na propagandnem in socialnem polju.

NOVI ODBOR »TABORA« V KAMNIKU.

Na drugem rednem občnem zboru »Tabor« v Kamniku dne 17. junija 1934 izvoljen je novi odbor, ki se je konstituiral kakor sledi: Prof. Peterlin Alojz, predsednik; Gruden Rajko, podpredsednik; Subić Miloš, tajnik I., Vižin Miroslav, tajnik II. in gospod, Zidarič Alojz, blagajnik I., Grum Mirko, blagajnik II., odborniki: Kralj Eduard, Vadrjal Adolf, Breč Viktor, revizori: Zavrtnjak Franc, Bizjak Slavo. Za socialni odsek: Vadrjal Adolf, načelnik.

Naša emigracija u Splitu postaje aktivan faktor naše borbe

DRUGARSKI SASTANAK EMIGRANATA

Split, jula 1934.

U svrhu što boljeg medjusobnog upoznavanja i izmjene misli po svima pitanjima koja interesuju našu emigraciju, splitsko udruženje »Istra« donelo je zaključak, da što češće održava zajedničke drugarske sastanke svojih članova. Prvi takav sastanak održan je u subotu, 7. o. mj. u restauraciji hotela »Jadrane«, kojemu je prisustvovao lijep broj emigranata nastanjenih u Splitu i okolici.

Predsjednik udruženja, dr. Stojan Brajša pozdravio je braću i zahvalio im na lijepom odazivu. Pozdravljajući Lavrenčića, izaslanika akademičara-emigranata iz Ljubljane, koji će da posjete naš grad, kao i zadnjeg izbjeglicu iz Zadra, sveštenika Kordića, koji u pratnji karabinjera morade da napusti mrtvu stražu u našem zarobljenom Zadru. Zatim obrazlaže u lijepom govoru svrhu i cilj udruživanja emigranata, koji silom prilika moradoše da se sklone u veliku našu domovinu, ali ne mogu da zaborave svoj napušteni i zarobljeni zavičaj. — Oertava zatim nepovoljno stanje naših kolonista u Južnoj Srbiji i čita u vezi s time pismo kolonizacionog otkrpa našeg Saveza, kojim do daljnjega i do konačnog povoljnog rješenja ovog gorućeg pitanja odvraća naše emigrante od kolonizacije u Južnoj Srbiji. Pozivlje zatim sve prisutne da u što većem broju prisustvuju dočeku braće akademičara-emigranata iz Ljubljane, koji na svojoj turneji po jednom dijelu Jugoslavije dolaze ovih dana i u naš grad.

Uzima zatim riječ sekretar udruženja, Pero Trepov, te u kratkom govoru obrazlaže potrebu organizovanja emigranata. Nas je, veli, zao udes prisilio na emigraciju iz našeg porobljenog zavičaja, ali za to ne smijemo i ne možemo da ostanemo prekrštenih ruku, nego moramo da se organizujemo, da nas se čuje, da se zna, da smo silom prilika, pod terorom neprijatelja našeg napustili svoj zavičaj.

Dok ona naša braća koja ostadoše na demaćem ognjištu stoje na mrtvoj straži, mi, u izgnanstvu, treba da pokažemo Evropi da je laž s protivne strane, da je samo nekoliko nezadovoljnika izbjeglo, a da je inače tamošnji narod zadovoljan sa današnjim stanjem i treba da se prebrojavamo, da se organizujemo i da ciframa dokažemo da je Lastovo naše, da je Zadar naš, da je Rijeka naša, da je Istra i Gorička naša, da je Trst naš.

Mi na te naše krajeve ne ćemo i ne možemo da zaboravimo; mi hoćemo da se vratimo u oslobođeni zavičaj. Ukazuje zatim na dejstvo da se po cijeloj našoj velikoj Jugoslaviji intenzivno radi na organizovanju naše izbjegle braće, pa je dužnost i nas ovdje u Splitu da stupimo u zajedničko kolo. Izlaže zatim pripremni rad na osnivanju našeg udruženja i bilans dosadašnjeg rada, koji je skroman, ali ipak ide se napred, a potporom braće emigranata postići ćemo mnogo.

Zatim delegat braće akademičara Lavrenčić, zahvaljuje prisutnima na toplom primanju i moli da splitski emigranti u što većem broju prisustvuju priredbama koje će se upriličiti prigodom boravka akademičara iz Ljubljane.

Pošto se održalo još nekoliko govora o radu i svrsi organizacije, predsjednik zaključuje ovaj — službeni — dio našeg sastanka. Ovaj sastanak završen je kasno u noć u bratskom raspoloženju i u misli na zarobljeni zavičaj.

Pere z Dvagrada.

PREDAVANJE O ZASUŽNJENI DOMOVINI V MARIBORU

Te dni je v društvu »Nanos« predavao g. dr. Branko Večon o najnovijih nasiljih in preganjanjih naše manjšine pod Italijo. V skoro enournem predavanju je razgalil pred številnimi poslušalci vzroke in povede ostre kampanje fašističnega tiska proti naši duhovščini in tržaškemu škofu Fogarju, ki ga silijo italijanske oblasti da bi se umaknil s svojega mesta. Škof Fogar, ki je po rodu Furlan, se je Italijanom hudo zameril s svojim govorom, ki ga je imel letos januarja v goriškem semenišču. Opozarjal je takrat gojenca zavoda, naj bodo pravični in naj delajo le za dobrobit cerkve in naroda zlasti pa jih je pozval, naj bodo napram slovenski in drugim narodnostim pravični in nepristranski učitelji Kristusovega nauka. V zvezi še z neko drugo afero pred tržaškim sodiščem, je bil škofov govor povod, da so Italijani pričeli ponovno preganjanje naše rojake, zlasti pa duhovščino. Govornik je ostro ožigosal barbarsko početje fašistov in njihovih voditeljev ter naglasil potrebo po reakciji. Ožigosal pa je v tej zvezi tudi vaticansko politiko, ki s svojo pasivnostjo v vsem samo podpira fašistične težnje ter molči in pusti fašističnemu tisku, da blati naše duhovnike in celo visoke cerkvene dostojanstvenike. Predavatelj je bil deležen za svoja izvajanja velikega odobravanja vseh navzočih.

JEDNA PROMOCIJA

V Lvovu na Poljskem je bil v soboto 30. junija promoviran za doktorja tehničnih ved g. inž. Venčeslav Poniz, naš rojak, ki je v bratski republikli že dobro znan kot odličan znanstvenik. Čestitamo!

Glasovi štampe

JUGOSLAVIJA I ITALIJA

Pariški list »La Republique« od 26. juna, objavljuje članak Piera Dominiquea u kome se raspravlja o jugoslovensko-italijanskim odnosima i u glavnom se ističe ovo:

»Graf Sforza priča da su ga jednog dana pitali u talijanskoj skupštini poslije pregovora sa Jugoslovenima o tome koja je bila njegova ideja vodilja. Talijanski državnik kaže da je odgovorio, da je htio da nezadovoljstva budu pravedno podijeljena između dvije zemlje. Jugosloveni i Talijani bili su suparnici. Italija je htjela da upravlja cijelim Jadranom, iako je Dalmacija pretežno naseljena Slovenima — 95 posto. Da su Talijanima dali ono što joj je obećano, došlo bi do nepravde s obzirom na slobodno opredjeljenje naroda. Talijanski nacionalisti uvijek se sjećaju mletačkog gospodarenja i pokazuju na spomenike, na imena gradova i na izglede stvari, koji je stvarno talijanski. Ipak glavno je spašeno, jer su Rijeka i Zadar u talijanskim rukama.

Jugoslavija može da žali što je izgubila 600.000 Slovenaca, koji će biti potpuno talijanizirani, jer je još Dante govorio kako je taj dio teritorije pretežno talijanski.

Ali pored svega toga postoji mogućnost da se živi i radi u miru. Trebalo bi da se riješi ovaj talijansko-jugoslovenski spor.

Ako postoji čovjek koji bi mogao pravilno da shvati stanje, to je princ od Pijemonta, sin jednog Talijana i Crnogorke.

Da li je potrebno da krv govori u interesu Italije? Interes Italije? Ako postoji opasnost po Italiju, to bi u prvom redu došlo od njemačkog pritiska. Ova opasnost poglavito dolazi od Anšlusa. Medjutim, Jugoslavija zajedno sa Malom Antantom odlučno je protiv Anšlusa. I u slučaju restauracije Habsburgovaca postoji opasnost. Jedino dunavsko federacija, jednostavna privredna formula, omogućila bi Italiji, gospodaru Trsta i Rijeke, da uspiješno sprovede svoju politiku u Srednjoj Evropi i spasila bi je unekoliko od njemačke opasnosti. U interesu je Italije da u Beogradu ima sigurnog prijatelja. Što se tiče Jugoslavije, ona se danas nalazi između tri suparnika: Bugarske, Slovenske zemlje, koja traži da se približi i koju može razoružati spretnom politikom prema Makedoncima; Italije i Mađarske. Šta može ova treća sila? Ništa, ako se ne ostvari Anšlus. Ali sve, ako se uspije u ovom poduhvatu. Italija je medjutim dovoljno jaka da ga spriječi. Zato ako drugi tvrde da je velika mislija g. Barthou da učvrsti francusko-jugoslovensko prijateljstvo i političko-vojni savez sa Malom Antantom, ja bih rekao da je mnogo važnije pitanje zbliženja između Rima i Beograda, sve na tome počiva: mir u Srednjoj Evropi, jednostavno mir, kao i naša lična sigurnost.

Tako piše g. Pierre Dominique u francuskom listu »La Republique«. Prenijeli smo taj članak samo radi njegove interesantnosti. Ne ćemo isticati pogreške ovakvog mišljenja, a niti ćemo se upuštati u tumačenje. Ali nije zlo da znamo za sva mišljenja koja se tiču našeg problema. Potertali smo naročito onu bizarnost s Princem Umbertoom i njegovom Crnogorskom krvlju.

DA LI ĆE SE ITALIJA Približiti FRANCUSKOJ I JUGOSLAVIJI

U novije vrijeme često se u internacionalnoj štampi javljaju glasovi, da će između Italije, Francuske i Jugoslavije doći do nekog približenja. Ti su glasovi proizvoljni. Demantuju ih događaji. Italija nije za takve kombinacije. Ona bi željela, da se približi Francuskoj, ali Francuska bi u tom slučaju morala da napusti Jugoslaviju.

† ANTON KLANČIČ

Dne 22. junija t. l. je umrl u Podgori g. Anton Klančič, veleposesnik, dugoletni župan podgorski, deželni poslanec in odbornik. Bil je zvest in marljiv sodelavec pok. dr. Antona Gregorčiča ter zlasti na gospodarskem polju odličan strokovnjak in svetovalec našega ljudstva. Dugo let je bil tudi načelnik goriškega cestnega odbora in član okr. šol. sveta za goriško okolico. Doživl je zelo visoko starost in se je do zadnjega rad spominjal vseh, ki so sodelovali pri javnem plodonosnem delu na Goriškem. Blag mu bodi spomin. Preostalim naše sožalje!

DROBIŽ

Marlija Brajkovič, stara 25 let iz Bazovice, se je po nesrečnem naključju utopila v Rocolu, ko se je vraćala pomoći domov.

Avugusta Stergarja, starega 11 let je zasul plaz v gramozni jami na Kolovratu pri Ročinju. Po dolgotrajnem odkopavanju so ga vendarle našli, a vsaka pomoć je bila zaman, ker je bil že mrtev.

MAJKE — UČITELJICE I ČINOVNICE upotrebljavaju često ljetne ferije u to da pripremaju svojoj djeci sve što im treba za školu i dom. Najbolje upute za šivanje i krojenje haljina i rublja za djecu izva sebe naći ćete u »Malom Ženskom svijetu«, koji donosi i lijepe nacerte originalnih ručnih radova. Tražite ogledni broj, javite svoju adresu upravi »Malog ženskog svijeta« u Ljubljani. Tavčarova ul. 12.

A to Francuska neće nikada učiniti.

Povodom vijesti da je Italija spremna povesti pregovore za zaključenje sredozemnog pakta u kojem bi osim nje sudjelovala Francuska, Rusija, Turska, Rumunjska, Jugoslavija, Bugarska i eventualno Španjolska, »Giornale d'Italia« donosi ovaj demanti:

Paktomanija ili manija paktova, koja karakterizira ovu mutnu političku sezonu u Evropi, daje povoda raznim glasnima. Među ovima su strani listovi donijeli jednu verziju, koja predviđa zaključenje sredozemnog pakta. O tom projektu neki listovi donose čak i potankosti. Talijanski su listovi registrirali ove glasove, ali se nisu na njih osvrtili niti ih popratili s najmanjim komentarom. Dobro su učinili. Italija, najveća sredozemna država, ne zna apsolutno ništa o nekom sredozemnom paktu i možemo još dodati, da ne vidi točno ni njegove svrhe ni koristi.

Papež Pio XI. in drugorodci

Pod tim naslovom donosio je prošlih dana mariborski »Večernik« u feljtonu u nekoliko nastavaka u prevodu poglavlje iz brošure »Il fascismo e il martirio delle minoranze«, koju je izdala »Giustizia e Libertà«, a iz koje smo mi ranije jedno poglavlje također prenijeli. Uvod i prevod je od agilnog emigrantskog radnika dra B. Verčona.

„TIMES“ TVRDI, DA SU SE AUSTRIJSKI NIJEMCI ODREKLI JUŽNOGA TIROLA

Naš list u svoja posljednja dva broja pisao o koncesijama, koje je fašistička vlada dala Nijemcima u Južnom Tirolu u pitanju privatnog podučavanja njemačkog jezika. O tome piše i londonski »Times«, veliki engleski list, u svom broju od 1. o. m. pa kaže, da je pitanje Južnog Tirola u Austriji postepeno prešlo u pozadinu. To je djelomično posljedica vremena, a djelomično i sve tiješnijeg prijateljskog odnosa između Italije i Austrije. Iredentističke aspiracije postale su rijetke ili ih gotovo i nema, a propaganda među manjinom u Provinciji Bolzano nestaje. Jedan je znak bolje atmosfere zapažen već prošlog ljeta, kad je talijanska vlada dala važnu koncesiju otvorištvu turistima i planinarima nekoliko pomoćnih prelaza na granici. »Times« nadalje kaže, da je koncesija o privatnim školama za njemački jezik nesumnjivo rezultat boljih odnosa između Austrije i Italije. Mussolini je to učinio, da bi postigao vjernost pučanstva u Tirolu i momenat je sretno izabran. Pučanstvo »Provincije Bolzano mora napokon da uvidi kakve koristi ima od toga što žive pod jednom administracijom, koja je sposobna da garantira red. »Times« kaže, da Italija ima pravo na Trentin, koji prestavlja zaledje Italije. Alpe su i stratejska granica i zapreka za trgovinu, pa i zato onaj kraj pripada prirodno Italiji. Nadalje »Times« kaže, da je u mnogim krajevima, gdje se ističe mnogo načelo rase i jezika učinjena slaba usluga miru, jer se nije pazilo na pitanja ekonomske naravi.

»Times« može da piše što ga je volja. Svakako inspirisan je od Italije. Da ovo tretiranje južnotirolskog pitanja nije ispravno možemo odlučno da tvrdimo. Ovakvo pisanje prestavlja zločin prama internacionalnoj pravdi. Mi smo članak »Timesa« citirali radi indirektnog upoznavanja situacije u Južnom Tirolu, pogrešane »dobrim« odnosom Italije i Austrije, i radi toga, da upozorimo na nevjerovatno pisanje jednog velikog lista.

NAŠ NOVI PROFESOR

Na filozofskom fakultetu zagrebačkog sveučilišta diplomirao je Jakov Mikac iz Bresta, sada učitelj osnovne škole na Selskoj cesti u Zagrebu. G. Mikac je kao učitelj bio uvijek odlično ocijenjen, a istakao se i svojim radovima u »Vjesniku jugoslovenske akademije«, gdje je pisao o narodnim običajima u Čičariji. — Čestitamo!

U FOND „ISTRE“

Rudolf Šaršon, prof., Maribor	D 25.—
Podgornik Filip, uč., Limbuš	D 5.—
X. X. Subotica	D 20.—
Filipič Karel, š. u., Vordrena	D 20.—
Škerlj Vilko, Beograd	D 5.—
Ivančić Ivan, dir. žen. real. gim.	
Sušak	D 25.—
Puhalič Ant., Rošpoh, Maribor	D 20.—
Puhar Marija, Drvar	D 5.—
Puhar Pravoslav, kovač, Drvar	D 20.—
Petrić Franjo, rudn. nadšumar	
Mežica	D 20.—
U prošlom broju objavljeno	D 32.793.85
UKUPNO	D 32.958.85